Халқ денгиздир, халқ тўлқиндир, халқ кучдир!

ХАЛҚ СЎЗИ

خلق سوزى

ҲИЖРИЙ: ҚАМАРИЙ, 1412 ЙИЛ, МУҲАРРАМ, 11-КУН.
ШАМСИЙ, 1370 ЙИЛ, АСАД, 4-КУН.

ЎЗБЕКИСТОН ССР ОЛИЙ КЕНГАШИНИНГ РЎЗНОМАСИ

1991 йил 1 январда таваллуд топган — 1991 йил 23 июль, сешанба, 139-сон — НАРХИ: ОБУНАЧИГА 7 ТИЙИН. СОТУВДА 10 ТИЙИН.

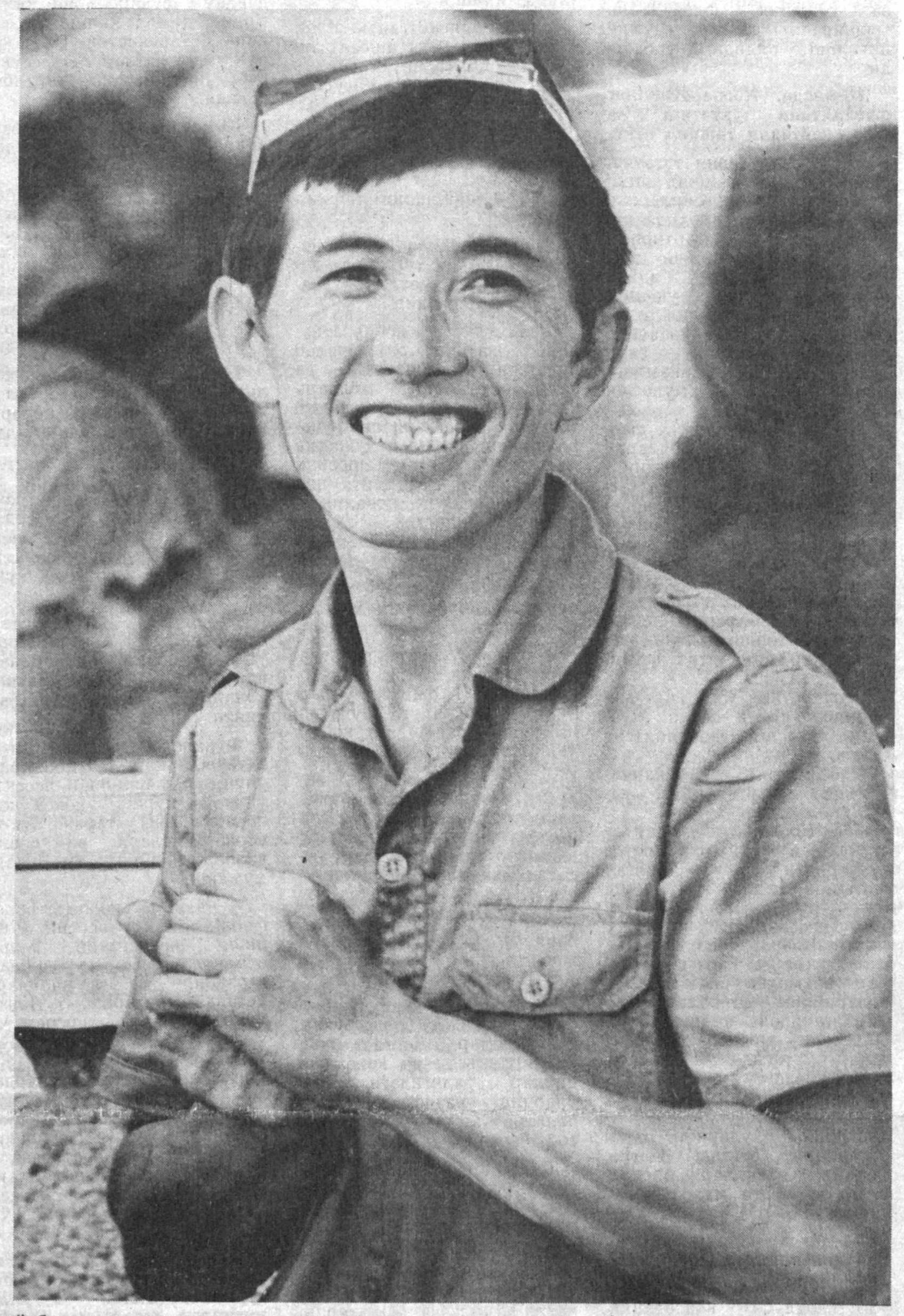

Ўзбекистон чорвачилик илмий-тадқиқот институтининг Тошкентдаги базасида машинада сут соғиш усталарининг анъанавий республика танлови бўлиб ўтди. Унда барча вилоятлардан қирққа яқин чорвадор иштирок этди. Тошкентлик Манзура Бекматова ва фарғоналик Мамажон Сотқинов барча шартларни ҳар томонлама пухта бажариб танлов ғолиби бўлишди. Энди улар машинада сут соғиш усталарининг Бутуниттифоқ танлови мусобақаларида қатнашишади.

СУРАТДА: танлов ғолиби Мамажон Сотқинов.

Ф. ҚУРБОНБОЕВ олган сурат.

ЎзТАГ.

Депутат таклиф қилади

ЭҲТИЁЖИМИЗ ТАҚОЗОСИ

Республикамиз мустақиллик йўлидан дадил қадам ташламоқда. Келажакда саноатнинг етакчи тармоқларини вужудга келтириш, халқ хўжалигининг бозор иқтисодиётида ишлаши учун зарур шароитлар яратиш соҳасида кўпгина амалий тадбирлар кўрилмоқда.

Турғунлик даврининг асорати туфайли ўлкамизда жуда кўп муаммолар тўпланиб қолдики, уларни аста-секин ечишга тўғри келади. Ана шундай долзарб муаммолардан бири мутахассислар тайёрлаш масаласидир. Гап умуман кўп тармоқли халқ хўжалиги учун эмас, балки техника соҳасидаги мутахассислар тайёрлаш ҳақида кетмоқда. Чунки, бизда моддий ишлаб чиқаришда, айниқса, саноат корхоналарида ишлайдиган билимдон, малакали кадрлар етарли эмаслиги ҳеч кимга сир эмас. Ўзбекистон ССР Президенти И. А. Каримовнинг фармони билан Фарғонада дорилфунун, Бухорода тиббиёт олий билимгоҳи ташкил этилганлиги бу соҳадаги яхши қадамлардир.

Ўзбекистон ССР халқ депутати, Самарқанд меъморчилик-қурилиш олий билимгоҳи ректори Тошпўлат Ширинқулов «Халқ сўзи» рўзномасининг 1991 йил 17 январь сонида босилган «Келажакни ўйласак» сарлавҳали мақоласида Самарқандда техника дорилфунуни очиш таклифи билан чиқди.

Дарҳақиқат, бизда мураккаб технология жараёнларида иш юритувчи кадрлар оз, бўлганда ҳам кўпчилиги бошқа ўқув юртини ташкил этиш, шубҳасиз, ана шундай тоифадаги кадрларга бўлган эҳтиёжни бирмунча қондиришга ёрдам беради. Шунинг учун Т. Ширинқулов Самарқанд шаҳрида дорилфунун очиш масаласини кун тартибига тўғри қўйяпти, деб ҳисоблайман. Шу таклифни қўллаб-қувватлаш билан бирга қўшимча таклиф қилмоқчиман.

Республикамизда бундан кейин енгил ва хом ашёни қайта ишлаш корхоналари ҳам кўпаяди. Бундан ташқари, маҳаллий саноатнинг ривожланиши учун ҳам кенг истиқболлар очилмоқда. Кичик шаҳарлар ва район марказларида ана шундай корхоналар ташкил этилаётир. Улар аҳоли учун зарур бўлган турли хил маҳсулотлар ишлаб чиқаради.

Маълумки, республикамизда ип-газлама, консерва, сут-гўшт, нон-булка, алкоголли ва алкоголсиз ичимликлар ишлаб чиқарувчи ўнлаб фабрика ва заводлар, комбинатлар ҳам ишлаб турибди. У ердаги мутахассисларнинг кўпчилиги Иттифоқимизнинг бошқа шаҳарларидаги олий билимгоҳларда ўқиб, диплом олган кишилардир. Чунки, республикамиздаги мавжуд олий билимгоҳлар юқорида таъкидлаб ўтилган мутахассисликларнинг айримларинигина тайёрлашга ихтисослашган. Шуларни ҳисобга олиб, жумҳуриятда озиқ-овқат, чинни ва кулолчилик буюмлари, шарқона маҳсулотлар тайёрлаш бўйича юқори малакали мутахассис кадрлар тайёрлаб берадиган олий билимгоҳлар ташкил этиш мақсадга мувофиқ деб ҳисоблаййман.

Ҳеч кимга сир эмаски, ҳозир аксарият олий билимгоҳлар, илмий-текшириш институтлари Тошкент шаҳрида жойлашган. Бу ҳолатнинг ижобий томони ҳам, салбий томони ҳам бор. Бир шаҳарда кўпчилик билимгоҳларнинг бўлиши (кундузги, кечги, сиртқи бўлимларнинг) республикамизнинг ҳамма жойларидан абитуриентларни, уларнинг ота-оналарини ёз ва қиш ойларида бир шаҳарга оқиб келишини кескин кўпайтириб юборади. Бу муддат яна кўпчилик кишиларнинг ёзги дам олишга чиқиш вақтига тўғри келади. Натижада самолёт ва поездларга билет ололмаслик, аэропорт ва вокзалларда тунаб қолиш каби ҳолатлар кишиларнинг ҳақли ғазабини қўзғатади.

Биз нима учун маҳаллий халқдан малакали ишчилар синфи кўпаймаяпти, деган саволга ҳалигача тўлиқ жавоб тополганимиз йўқ. Менинг фикримча биринчидан маҳаллий аҳолидан саноатда, айниқса унинг металлургия, электроника ва бошқа соҳаларида ишчилар етишмаётган экан, бунинг сабабини ана шулардан ҳам ахтариш керак. Иккинчидан, ҳозир саноат корхоналарининг аксарият қисми Тошкент ва Фарғона вилоятларида, Самарқанд шаҳрида жойлашган. Тошкент шаҳридаги саноат корхоналари ишчи кучлари етишмаётганлигидан азоб чекишади. Айни шу вақтда бошқа вилоятларда меҳнатга қобилиятли кишилар ишга жойлаша олмай юрибди. Шунинг учун кичик, ўрта ҳол корхоналарни барпо қилишни ва уларда кейинчалик замонавий технология жорий қилишни ишчи кучлари ортиқча бўлган регионлардан бошлаш керак.

Республикамизда юксак даражада механизациялашган ва замонавий компьютер машиналаридан фойдаланиш асосида ташкил қилинган саноат корхоналарини барпо этмасдан туриб иқтисодий мустақилликка ҳам, фаровонликка ҳам эришиб бўлмайди. Шунинг учун ҳам профессор Т. Ширинқулов томонидан айтилган таклиф ниҳоятда муҳим фикрдир.

Олий ўқув юртларини асосан йирик шаҳарларда ташкил этишдан иборат анъанани бузиб, бундай олий билимгоҳларни эндиликда ўртача ва кичик шаҳарларда ҳам очиш пайти келди. Ана шунга кўра республикада етиштирилаётган қишлоқ хўжалик маҳсулотларини қайта ишлаш ва сақлаш соҳасидаги муҳандис кадрларни тайёрлаб берадиган технология олий билимгоҳини Шаҳрисабз шаҳрида ташкил этишни таклиф этаман.

Шаҳрисабзни ортиқча таърифлашнинг ҳожати йўқ бўлса керак. Ўзининг бетакрор сўлим табиати, соф ҳавоси билан қадимдан маълум ва машҳур бўлган шаҳар. Вилоятимиздаги қайта ишлаш корхоналарининг аксарияти шу ерда жойлашган. Йил охирида трикотаж фабрикаси қурилиб фойдаланишга топширилади. Лойиҳа-смета қиймати 48 миллион сўм турадиган тайёр устки кийим-кечак ишлаб чиқарадиган йирик корхона қуриш режаланмоқда.

Янги олий билимгоҳни ҳозирги қишлоқ хўжалигини механизациялаш техникуми базасида очиш мумкин. Шунда ўқитувчиларнинг бир қисми шаҳарнинг ўзидан чиқади. Профессор, фан номзодларини бошқа шаҳарлардан ҳам таклиф этамиз. Улар орасида шаҳрисабзлик ёки қўшни районлардан чиққан олимлар ҳам албатта, бўлади. Халқ депутатлари шаҳар совети, маҳаллий корхоналар, уларни уй-жой билан таъминлашда ёрдам берадилар.

Янги олий ўқув юрти республикамизда озиқ-овқат саноати учун мутахассисларнинг кўпайтиришга, саноатимизнинг ана шу тармоқларини янада ривожлантиришга, шубҳасиз ёрдам беради.

Ф. ОМОНОВ,
халқ депутатлари Шаҳрисабз район совети раиси, район партия комитетининг биринчи котиби, Ўзбекистон ССР халқ депутати.

ТУРГАН-БИТГАНИ ФОЙДА

Ёғ-мой саноатида пахта чигитидан олинадиган ёғни тиндириб тозалаш жараёнида ҳар томонлама фойдали янгилик қўллланила бошланди. Бу янгиликнинг афзаллиги шундаки, биринчидан, у паст навли чигитдан олинган мойни тозалашга мўлжалланган. Иккинчидан, мутлақо хавфсиз ва сероб бўлган карбамид кимёвий моддадан фойдаланилади.

Янги усул тозалаш жараёнини 1,5-2 баравар тезлаштиришдан ташқари, тиндирилган ёғ миқдорини 4 фоизгача кўпайтиради. Унинг яна бир афзаллиги шундаки, капитал маблағ сарфлашни ва технологик жараённи қайта қуришни талаб этмайди.

Тошкент, Фарғона ёғ-мой комбинатларида ва Қарши ёғ-экстракция заводида жорий этилган янгилик қийин тозаланадиган ёғни тиндиришда қўлланилмоқда. У келтирадиган иқтисодий самара, масалан, бир кеча-кундузда 400 тонна чигитнинг ёғини олиш қувватига эга бўлган ёғ-экстракция заводларида паст навли хом ашёнинг миқдорига қараб 70 минг сўмдан 120 минг сўмгача етади.

А. ЙЎЛДОШЕВ,
«Халқ сўзи» мухбири.

ЎЗБЕКИСТОН ССР ОЛИЙ КЕНГАШИ РАЁСАТИДА

22 июль куни Ўзбекистон ССР Олий Кенгаши раёсатининг мажлиси бўлди, унда Ўзбекистон ССР Президенти ҳузуридаги Вазирлар маҳкамасининг республика ҳудудида жойлашган корхоналар, муассасалар ва ташкилотларни Ўзбекистон ССР ихтиёрига ўтказиш тўғрисидаги таклифи муҳокама қилинди.

Иқтисодий танглик кучайиб бораётган ва хўжалик алоқалари узилиб қолган шароитда кўпгина иттифоқ вазирликлари ишлаб чиқаришни барқарор ривожлантиришни ва меҳнат жамоаларини ижтимоий жиҳатдан ҳимоя қилишни таъминлашга қодир бўлмай қолди. Бир қанча тармоқларда ишловчилар сонининг камайиши, истеъмол бозорида маҳсулотлар тақчиллиги янада кучайиши, бошқа салбий оқибатлар хавфи пайдо бўлди.

Ана шуни ҳисобга олиб, Ўзбекистон ССР мустақиллиги тўғрисидаги декларацияга мувофиқ Олий Кенгаш раёсати мазкур масала юзасидан қарор қабул қилди. Олий Кенгашнинг тегишли комитетларига Вазирлар маҳкамаси билан биргаликда амалдаги қонунларни ўзгартириш тўғрисидаги таклифларни республика қонун чиқарувчи олий органининг навбатдаги сессиясида кўриб чиқишга тақдим этиш топширилди.

Раёсат Ўзбекистон ССР мустақиллиги қоидаларига асосланиб ва «Ўзбекистон ССРдаги корхоналар тўғрисида»ги қонунга амал қилиб «1991 йилги иттифоқ бюджети тўғрисида»ги СССР қонуни 8-моддасининг корхоналар истеъмол фондини оширишни чеклаш қисмининг Ўзбекистон ССР ҳудудида амал қилишини тўхтатди. Бундан буён республика ҳудудида корхоналар меҳнат ҳақи фонди «Ўзбекистон ССРдаги корхоналар тўғрисида»ги қонуннинг 19-моддасига мувофиқ вужудга келтирилади.

Раёсат мажлисида Ўзбекистон ССР вице-президенти Ш. Р. Мирсаидов иштирок этди.

ЎЗБЕКИСТОН СОВЕТ СОЦИАЛИСТИК РЕСПУБЛИКАСИ ПРЕЗИДЕНТИНИНГ ФАРМОНИ

ЎРТОҚ Ж. Ғ. ЙЎЛДОШЕВНИ ЎЗБЕКИСТОН ССР ХАЛҚ ТАЪЛИМИ ВАЗИРИ ЭТИБ ТАЙИНЛАШ ТЎҒРИСИДА

Ўртоқ Жўра Ғаниевич Йўлдошев Ўзбекистон ССР халқ таълими вазири этиб тайинлансин.

Ўзбекистон Совет Социалистик Республикасининг Президенти **И. КАРИМОВ.**
Тошкент шаҳри,
1991 йил 22 июль.

ЖУРНАЛИСТ МАСЪУЛИЯТИ

Оммавий ахборот воситалари ҳар куни юз минглаб, миллионлаб нусхада тарқалмоқда. Матбуот худди нон ва сув каби ҳаётимиз эҳтиёжининг ажралмас қисмига айланган. Фарқи шундаки, биз ишлатаётган ҳар бир сўз муайян ҳис-туйғу уйғотади. У хайрли ишлар, саъй-ҳаракатларга даъват этган бўлса ҳам, лоқайдлик, дарғазаблик, бошқа одамларга нисбатан муросасизлик руҳида ёзилган бўлса ҳам беиз кетмайди.

Матбуот сўзи ана шундай қудратга эга. Демак, мақола ёзиш пайтида журналист зиммасида жуда катта масъулият туради. Ўтлардан заҳар ҳам, дори ҳам тайёрласа бўлади — ҳаммаси таркибни тўғри танлашга боғлиқ. Аниқроғи; энг аввал позицияни белгилаб олиш керак. Ўтлар таркиби тўғри танланса, яъни журналистнинг ўқувчига қаратилган сўзи дорихона тарозисида қайта-қайта ўлчаб олинса, у шифобахш хусусият касб этади. Аксинча, масъулиятсизлик кўрсатилса, журналист (ёки унинг орқасида турган киши) бошқа ниятларни дилига туккан бўлса матбуот сўзи тескари таъсир этиши аниқ. Ўзини ҳақиқатпарвар, демократия ва ошкоралик ниқоби остида адолат учун курашувчи қилиб кўрсатаётган, лойқа сувдан балиқ овламоқчи бўлаётган, ҳозирги давр қийинчиликларини бозорга солаётган, носоғлом ҳис-туйғуларни жўш урдираётган, одамларни бир-бирига қарши қўяётган, олий даражадаги раҳбарларга нисбатан норозилик уйғотишга уринаётган қаламкашлар ҳам йўқ эмас. Улар мартабали шахсларни танқид қилсалар, гўё омма кўз ўнгида дадил танқидчи сифатида намоён бўлишларига умид боғламоқдалар.

Очиғини айта қолайлик. Таҳририятларимизга келаётган мактублар, бўлаётган телефон қўнғироқлари гувоҳлик беришича, одамларимизнинг аксарият қисми «республикадаги вазиятдан ташвишланаётган» баъзи марказий матбуот органларига, бу ерда воқеалар уларнинг андозаларига кўра ривожланмаётганидан афсусланаётган, демократия ва ошкораликни амалда ривожлантиришга заррача ёрдами тегмайдиган қаламкашларга нисбатан хайрихоҳлик кўрсатаётгани йўқ.

Бахтимизга бундай «ёрдам» баҳосини одамларимиз аллақачон фаҳмлаб қолишди, ҳақиқат қаердалигини жуда яхши билишади — уларни йўлдан тойдириш осон эмас. Мана шунинг учун ҳам омманинг кайфиятини жуда яхши билиш, ҳисобга олиш, фақат босиқлик, холислик, етти ўлчаб бир кесиш қабилида иш кўриш, хулосалар чиқаришга шошилмаслик жамиятни жипслаштиришга, фуқароларнинг иноқлигини таъминлашга, бунёдкорликка сафарбар этишга ёрдам беришини ҳамиша ёдда тутиш, айниқса, муҳимдир. Ўзбекистон ССР Олий Кенгашининг кейинги сессиясида қабул қилинган «Оммавий ахборот воситалари тўғрисида»ги республика қонунида журналистларга катта ҳуқуқлар бериш билан бирга уларнинг мажбуриятлари, сўз эркинлигини суиистеъмол қилганлик учун жавобгарликлари ҳам аниқ белгилаб қўйилганлигини унутиш ярамайди.

Шу ўринда В. И. Ленин газета — коллектив тарғиботчи, коллектив ташвиқотчи ва коллектив ташкилотчи, деб таърифлаганини яна бир бор эслатиб ўтишга тўғри келади. Бу фикр ҳамон ўз кучида. Айни пайтда доҳийнинг сиёсий сафсатабозлик камроқ, амалий ишлар кўпроқ бўлсин, оммани аниқ жонли мисоллар намунасида тарбиялайлик, деган даъвати ҳам зўр аҳамият касб этмоқда.

Ўзбекистон ССР Олий Кенгашининг бош нашрлари ҳисобланган «Халқ сўзи» ва «Народное слово» сингари «ёш» рўзномалар учун В. И. Лениннинг ана шу қоидалари дастуриламал бўлиб қолмоғи лозим. Бу рўзномалар жорий йилнинг январидан чиқаётган бўлишига қарамай бир қатор жиддий камчиликларга йўл қўйишга улгурдилар. Республика парламенти сессияси ҳамда унинг раёсати мажлисида бу ҳақда батафсил фикр юритилди. Эндиликда вақтни бой бермай хатоларни тезда бартараф этиш, қийинчиликларни енгиб ўтиш, рўзномалар ишини сифат жиҳатидан янги, янада юқори босқичга кўтариш, ўқувчилар ишончини қозониш вазифаси турибди.

Ўз-ўзидан равшанки, бунга эришиш осон бўлмайди — матбуот мазмунига талаб беқиёс даражада катта. Ўқувчи биздан ҳаққоний сўз айтишни, вазиятни, эришилган ижобий ўзгаришлар ва мавжуд қийинчиликлар, салбий ҳолатларнинг сабабларини чуқур, билимдонлик билан таҳлил этиб, одамлар билан содда ва тушунарли тилда ишончли тарзда мулоқот қилишини кутаяпти. Бинобарин, рўзномаларимизнинг номлариёқ зиммамизга ана шундай мажбурият ва масъулият юклайди.

Ҳар икки рўзноа ўз мақомидан келиб чиққан ҳолда барча даражадаги халқ депутатлари билан ҳамнафас бўлиши, республика ҳокимият ва бошқарув органлари ходимларига кўмаклашуви, советлар тўла ҳокимиятчилиги карор топаётган, ҳуқуқий жамият қурилаётган жараённи акс эттирувчи материалларни кенгроқ ёритиши, республика ҳаётининг туб муаммолари юзасидан фикрлар эълон қилиши, янги қонунларни тайёрлаш қандай бораётгани, маҳаллий советларнинг қувонч ва ташвишлари, улар бугун нима билан машғулу истиқбол режалари ҳақида ўз ўқувчиларини таништириб бориши лозим.

Парламент амалиётининг сессиялар, шунингдек унинг комитетлари ва комиссиялари фаолиятида ўз ифодасини топаётган ишлар, фармойиш бериш, ижро қилиш ҳамда судлов ҳокимиятининг фаолияти масалалари, сиёсат ва иқтисод, ижтимоий ҳаёт ва маданият, экология ва маънавият муаммолари рўзномалар саҳифаларида кенг ўрин эгаллаши зарур. Миллатлараро муносабатларни ёритаётганда, айниқса, ўта одобли ва эҳтиёткор бўлиш талаб этилади.

Таҳририятлар ўзларининг кўп қиррали фаолиятларида муштарийларнинг яқин ёрдамларига, уларнинг хатлари, маслаҳат ва истакларига таянишлари керак. Муаллифлар доираси, ўқувчиларнинг аксарияти энг аввало халқ депутатлари, советларнинг раёсатлари, комитетлари ва комиссиялари аъзолари, ижрокомларнинг ходимлари, олимлар, сайловчилар, яъни ҳокимият ва бошқарув органларининг фаолиятига дахлдор барча кишилардан иборат бўлиши лозим.

«Халқ сўзи» ва «Народное слово» рўзномалари олдида турган вазифалар кўлами кенг, ранг-баранг. Яқинда таҳририятларнинг ижодий жамоалари кенгашида ана шу ҳақда батафсил гап борди. Мазкур йиғинда Ўзбекистон ССР Олий Кенгаши раиси Ш. М. Йўлдошев, Ўзбекистон ССР Олий Кенгаши раисининг ўринбосари Б. И. Бугров, республика Матбуот давлат комитети раиси У. А. Абдураззоқов, Олий Кенгашнинг Ошкоралик ва депутатлик одоби комиссияси раиси Э. Т. Шайхов, Ўзбекистон ахборот агентлиги директори Э. Қ. Ҳайитбоев, Олий Кенгаш котибиятининг ахборот, матбуот ва таржималар бўлими мудири З. К. Нормуҳамедов иштирок этдилар.

Ш. М. Йўлдошев ўз сўзида республикадаги ҳозирги аҳволни таҳлил этиб берди, энг муҳим муаммоларга эътиборни жалб қилди, таҳририятлар жамоаларининг Олий Кенгаш, унинг комитетлари ва комиссиялари билан алоқаларини мустаҳкамлаш зарурлигини таъкидлади.

Журналистлар республика Олий Кенгаши ўзи таъсис этган рўзномалар фаолияти хусусида чуқур ташвиш чекаётганлигини тўғри тушундилар, «Халқ сўзи» ва «Народное слово» олдида турган вазифаларини муваффақиятли ҳал этиш учун бутун куч, билим ва маҳоратларини аямай сарф қилажакликларини, республика парламентига, барча совет идораларига уларнинг амалий фаолиятларида яқиндан ёрдам кўрсатишга ҳамиша тайёр эканликларини билдирдилар.

ТОШКЕНТ ВИЛОЯТ СОВЕТИНИНГ СЕССИЯСИ

Халқ депутатлари Тошкент вилоят советининг сессияси бўлди. Унда ташкилий масала кўриб чиқилди.

С. Мамарасулов Ўзбекистон Компартияси Марказий Назорат комиссиясининг раиси этиб сайлангани муносабати билан у Тошкент вилоят совети раиси вазифасидан озод қилинди.

Тошкент вилоят партия комитетининг биринчи котиби С. Д. Сайдалиев халқ депутатлари Тошкент вилоят советининг раиси этиб сайланди.

Халқ депутатлари Бекобод шаҳар советининг раиси, Бекобод шаҳар партия комитетининг биринчи котиби бўлиб ишлаган Э. М. Рўзиев Тошкент вилоят совети ижроия комитетининг раиси этиб тайинланди.

Депутатлар аҳолини озиқ-овқат маҳсулотлари билан таъминлаш юзасидан кўрилаётган чора-тадбирлар тўғрисидаги ахборотни эшитдилар.

Сессияда Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг иккинчи котиби А. С. Ефимов нутқ сўзлади.

(ЎзТАГ).

Ўзбекистон Совет Социалистик Республикасининг қонуни

ЎЗБЕКИСТОН ССРДА КООПЕРАЦИЯ ТЎҒРИСИДА

Ушбу Қонун «Ўзбекистон ССРдаги корхоналар тўғрисида»ги ва «Ўзбекистон ССРда тадбиркорлик тўғрисида»ги Ўзбекистон ССР қонунлари билан бир қаторда кооперация фаолиятининг жамоа мулкчилик шакли сифатидаги ўзига хос жиҳатларини белгилайди.

У юридик ва жисмоний шахсларга кооперативга ихтиёрий равишда кириш ва ундан эркин чиқиш, кооперативни бошқаришда иштирок этиш ҳуқуқини, кооперативларни мулкчиликнинг барча шаклларидаги корхоналар билан тенгҳуқуқлилик асосида ривожлантириш, жамоа бўлиб хўжалик юритиш мустақиллигини ҳамда уставда белгиланган вазифаларни бажариш юзасидан қарорлар қабул қилишда кооперативнинг мустақиллигини кафолатлайди.

1-модда. Кооперация ва унинг турлари

1. Ўзбекистон ССРда кооперация фуқаролар ва юридик шахсларнинг иқтисодий ҳамда ижтимоий фаолиятнинг турли соҳаларида умумий мақсадларга эришиш учун ташкилий жиҳатдан расмийлаштирилган, мулкчиликнинг жамоа шаклига асосланган ихтиёрий бирлашмалари (кооперативлари) мажмуидан иборатдир.

2. Ўзбекистон ССР кооперацияси системасида фойда олиш мақсадида аҳолининг маҳсулотлар, ишлар ва хизматларга бўлган ижтимоий эҳтиёжларини қондириш учун тузиладиган матлубот, ишлаб чиқариш ва аралаш ишлаб чиқариш-матлубот кооперативлари амал қилади.

Кооперация, шунингдек ўз аъзоларининг уй-жой-маиший ва бошқа ижтимоий эҳтиёжларини қондиришга хизмат қиладиган кооперативларни (уй-жой қуриш, уй-жой кооперативларини, гараж қуриш, чорбоғ қуриш ва шу каби кооперативларни) ҳам ўз ичига олади.

2-модда. Кооперация тўғрисидаги қонунлар

Барча турдаги кооперативлар ва уларнинг хўжалик уюшмаларини тузишнинг, рўйхатга олишнинг, улар фаолиятининг, уларни қайта тузиш ва тугатишнинг умумий ҳуқуқий, иқтисодий ва ижтимоий асослари «Ўзбекистон ССРда корхоналар тўғрисида»ги ва «Ўзбекистон ССРда тадбиркорлик тўғрисида»ги Ўзбекистон ССР Қонунлари, ушбу Қонун, Ўзбекистон ССРнинг бошқа қонун ҳужжатлари билан, Қорақалпоғистон МССРда эса Қорақалпоғистон МССР қонунлари билан тартибга солинади.

3-модда. Кооператив — Ўзбекистон ССРдаги кооперациянинг бирламчи бўғини

1. Юридик шахс ҳуқуқига эга бўлган, жамоа мулки ҳуқуқи асосида ўзига қарашли мулкка эгалик қиладиган, ундан фойдаланадиган ва уни тасарруф этадиган мустақил хўжалик юритувчи субъект кооператив ҳисобланади.

Ишлаб чиқариш ва ишлаб чиқариш-матлубот кооперативларининг фаолияти ўз аъзоларининг, шунингдек меҳнат шартномалари (контрактлар, битимлар) бўйича ишлаётган кишиларнинг ўз меҳнатлари билан шахсан иштирок этишига асосланади.

Матлубот кооперативлари ҳамда ўз аъзоларининг уй-жой-маиший ва бошқа ижтимоий эҳтиёжларини қондиришга хизмат қиладиган кооперативлар [illegible] боғлиқ бўлмаслиги ҳам мумкин.

2. Кооперативлар тармоқ принципи, ҳудудий ва бошқа белгилар бўйича хўжалик [illegible] ихтиёрийлик асосида бирлашишлари ва якка ҳокимликка қарши қонунларнинг талабларини ҳисобга олган ҳолда иш олиб боришлари мумкин.

3. Кооператив, Ўзбекистон ССР қонунларида тақиқланганларидан ташқари, фаолиятнинг ҳар қандай тури билан шуғулланишга ҳақлидир. Бунда кооперативлар ва уларнинг хўжалик уюшмалари (шу жумладан барча турдаги аралаш давлат-кооператив уюшмалари) давлат бошқаруви, контроли ва назорати, шунингдек суриштирув, тергов ва одил судлов идораларининг вазифаларини бажаришларига йўл қўйилмайди.

Кооперативлар, кооперативларнинг хўжалик уюшмалари Ўзбекистон ССРнинг, ССР Иттифоқининг амалдаги қонунларига ва Ўзбекистон ССР иштирок этаётган халқаро шартномаларга мувофиқ республика, Иттифоқ бозорларида ва халқаро бозорларда хўжалик фаолиятини эркин юритиш ҳуқуқига эгадирлар.

4-модда. Кооперативнинг мулкдорлари ва мол-мулки

1. Кооперативнинг мустақил балансида ўз ифодасини топган асосий фондлар ва оборот маблағлар, шунингдек, бошқа бойликлар кооператив мулкини ташкил этади.

2. Кооператив мулки ўз аъзоларининг пул ва моддий бадаллари, у ишлаб чиқарган маҳсулот, бу маҳсулотни сотишдан ва кооператив уставида назарда тутилган бошқа фаолиятдан олинган даромад ҳисобига ҳосил бўлади. Кооператив мулкини шакллантиришда, мулкчилик шаклидан қатъий назар, шартнома асосларида пул бадаллари ва моддий бадаллар тўлаш йўли билан давлат корхоналари (ташкилотлари) ва бошқа корхоналар (ташкилотлар), шунингдек ушбу кооперативга аъзо бўлмаган, аммо унда шартнома (контракт, битим) асосида ишлаётган фуқаролар ҳам иштирок этишлари мумкин.

3. Кооператив томонидан ташкил этилаётган корхоналар ва ташкилотларнинг мол-мулки, шунингдек қўшган улушларига мувофиқ хўжаликлараро корхоналар ва ташкилотларнинг мол-мулки кооператив мулки ҳисобланади.

Кооперативлардан, бошқа жамоа ва давлат корхоналари ҳамда ташкилотларидан, шунингдек якка тартибдаги корхоналардан иборат таркибдаги хўжалик уюшмаларининг мол-мулки давлат, кооперативлар ва фуқароларнинг умумий мулки ҳисобланади. Таркибига фақат кооперативлар кирган хўжалик уюшмаларининг мол-мулки умумий жамоа мулки ҳуқуқи асосида ана шу кооперативларга қарашли бўлади, башарти, хўжалик уюшмаларининг таъсис ҳужжатларида ва Ўзбекистон ССР қонунларида ўзга ҳол назарда тутилган бўлмаса.

5-модда. Кооператив тузиш ва унинг Устави

1. Кооператив фуқаролар истаги билан ёки юридик шахсларнинг ташаббуси билан мутлақо ихтиёрийлик асосида ташкил этилади. Кооператив аъзолари бўлган фуқароларнинг сони уч кишидан кам бўлмаслиги, матлубот кооперативида (жамиятида) ва жамоа хўжалигида эса етти кишидан кам бўлмаслиги керак.

Кооператив мустақиллик асосида ҳам, давлат корхоналари, муассасалари, ташкилотлари, кооператив ва бошқа корхоналар, муассасалар ҳамда ташкилотлар [illegible] амал қилади.

Мулкчиликнинг ҳар қандай турдаги корхонанинг, ташкилотнинг [illegible] тузиладиган кооператив юридик шахс ҳуқуқига эга бўлиши, жорий ва ҳисоб-китоб счетлари очиши мумкин. Корхона, ташкилот шундай турдаги кооперативнинг уставини тасдиқлайди, унинг ишлаб чиқариш ва хўжалик фаолиятини назорат қилади ҳамда унинг фаолият натижалари учун тўла жавобгар бўлади.

2. Кооперативнинг устави кооператив таъсис этишни истаган фуқароларнинг ёхуд юридик шахслар мухтор вакилларининг умумий йиғилишида қабул қилинади ва кооператив жойлашган ердаги район, шаҳар халқ депутатлари Советининг ижроия қўмитаси томонидан рўйхатга олинади.

Матлубот, ишлаб чиқариш кооперативлари, аралаш шаклдаги кооперативларнинг уставида кооператив аъзоларининг кооператив қарзлари бўйича мулкий жавобгарлиги кўрсатилган бўлиши керак. Бу қоида кооператив уставида ўз аксини топмаса, уни давлат рўйхатига олиш ман этилади.

6-модда. Кооперативга аъзолик

1. 16 ёшга тўлган, кооперативнинг мақсад ва вазифаларини амалга оширишда иштирок этиш истагини билдирган ва бунга қодир бўлган ҳар бир фуқаро кооператив аъзоси бўлиши мумкин, башарти, Ўзбекистон ССР қонунларида ўзга ҳол назарда тутилган бўлмаса.

Мулкчиликнинг барча шаклларидаги корхоналар ва ташкилотлар, шунингдек бошқа кооперативлар ва ширкатлар кооперативнинг жамоа аъзолари бўлиши мумкин. Кооперативлар ва уларнинг жамоа аъзолари ўртасидаги ўзаро муносабатлар шартнома асосларида қурилади.

2. Ишлаб чиқариш кооперативининг аъзоси меҳнат шартномаси бўйича бир нечта ишлаб чиқариш кооперативида ишлаши ёки айни бир вақтнинг ўзида уй-жой ва бошқа ижтимоий эҳтиёжларни қондириш билан шуғулланувчи бир неча кооперативнинг аъзоси бўлишга ҳақли.

Кооперативга кириш ёки унда меҳнат шартномаси (контракт, битим) бўйича ишлаш учун асосий иш жойидаги корхона мулкдорининг, маъмуриятнинг (бошқарув идорасининг) розилиги талаб қилинмайди.

Ўзбекистон ССР қонунларига мувофиқ тадбиркорлик фаолияти билан шуғулланиш ҳуқуқига эга бўлмаган шахслар кооперативларда ишлаши ва уларга аъзо бўлиши мумкин эмас.

3. Аъзолик муносабатларидан келиб чиққан низоли ишлар кооператив уставида белгиланган тартибда кооператив идоралари томонидан, Ўзбекистон ССР қонунларида назарда тутилган ҳолларда эса — суд томонидан ҳал этилади.

4. Кооператив аъзоси уставда назарда тутилган ҳолларда кооперативнинг умумий йиғилиши қарорига биноан кооперативдан чиқарилиши мумкин.

Кооператив аъзолигидан чиқарилганлик устидан судга шикоят қилиниши мумкин.

7-модда. Кооператив аъзоларининг ҳуқуқлари ва мажбуриятлари

1. Барча турдаги кооперативларнинг аъзолари:

кооператив фаолиятида ва унинг ишларини бошқаришда қатнашиш, кооперативнинг бошқарув ва назорат идораларига сайлаш ҳамда сайланиш, кооператив фаолиятини яхшилаш, унинг идоралари ва мансабдор шахсларининг ишидаги нуқсонларни бартараф этиш [illegible];

фойдадан (даромаддан) улуш олиш; кооператив тугатилган тақдирда эса — уставда назарда тутилган тартибда қўшган меҳнат ва мулкий ҳиссасига яраша кооператив аъзолари ўртасида тақсимланиши лозим бўлган мулк улушини олиш;

ўз меҳнат ва мулкий ҳиссасига мутаносиб равишда кооператив мулкидан улуш олган ҳолда ўз истагига кўра кооперативдан чиқиш;

кооператив мулкидан, уставда кооператив аъзолари учун назарда тутилган имтиёзлар ва афзалликлардан фойдаланиш;

кооперативнинг мансабдор шахсларидан кооперативнинг фаолиятига доир ҳар қандай масала юзасидан ахборот олиш;

кооператив мулкидаги ўзига қарашли улушни мерос қилиб қолдириш ҳуқуқига эгадир.

Бундан ташқари ишлаб чиқариш ва матлубот кооперативларининг аъзолари:

ишлаб чиқариш эҳтиёжларини ва касбий тайёргарликни ҳисобга олган ҳолда кооперативдан иш олиш;

ишланмайдиган кунлар бериш орқали таъминланадиган дам олиш, шунингдек ишчи ва хизматчиларнинг тегишли тоифалари учун қонунда белгиланганидан кам бўлмаган муддатга ҳар йили ҳақ тўланадиган отпуска олиш;

хавфсиз меҳнат шароити билан таъминланиш;

ўзини ижтимоий ва мажбурий тиббий суғурта қилдириш ҳамда ижтимоий таъминланиш;

маданий-маиший хизматдан фойдаланиш ва кооператив аъзоларининг умумий йиғилиши белгилаган тартибда бошқа эҳтиёжларни қондириш ҳуқуқига ҳам эгадирлар.

2. Барча турдаги кооперативларнинг аъзолари:

кооператив уставига риоя этишлари ҳамда кооперативнинг умумий йиғилиши, сайлаб қўйиладиган бошқарув ва назорат идоралари қабул қилган қарорларни бажаришлари;

кооператив фаолиятида меҳнат қилиб ёки мулк қўшиб иштирок этиш билан боғлиқ кооператив олдидаги ўз мажбуриятларини бажаришлари;

кооперативга хўжалик фаолияти юритиш учун бериб қўйилган табиат ресурсларидан оқилона фойдаланишлари, уларни асраб-авайлашлари ҳамда атроф муҳитни муҳофаза қилиш чора-тадбирларини бажаришлари шарт.

3. Кооператив аъзолари кооператив уставида назарда тутилган бошқа ҳуқуқларга ҳам эгалар, шунингдек уларнинг зиммасида уставда кўзда тутилган масъулиятлар бўлади.

8-модда. Кооператив аъзоларининг масъулияти

1. Матлубот, ишлаб чиқариш ва аралаш шаклдаги кооперативларнинг аъзолари тугатилган кооперативнинг қарзлари бўйича унинг мулки билан ва ўз шахсий мол-мулклари билан, улар етмаган тақдирда эса Ўзбекистон ССР қонунларида белгиланган тартибда ва миқдорларда жавобгар бўладилар.

2. Матлубот кооперативининг фаолиятида фақат пай бадаллари қўшиб иштирок этаётган кооператив аъзоси, шунингдек, ўз аъзоларининг уй-жой-маиший ва бошқа ижтимоий эҳтиёжларини қондиришга хизмат қиладиган кооператив аъзоси бўлмиш фуқаро ўзи қўшган пай бадали доирасида кооперативнинг мажбуриятлари бўйича жавобгар бўлади.

3. Матлубот, ишлаб чиқариш кооперативининг жамоа аъзоси хўжалик муста[illegible] Матлубот ва ишлаб чиқариш кооперативи (жамияти) ўз таркибидаги жамоа аъзоларининг мажбуриятлари учун жавобгар бўлмайди, жамоа аъзолари эса кооперативнинг (жамиятнинг) мажбуриятлари бўйича унинг уставида кўзда тутилган тартибда ва миқдорларда жавобгар бўладилар.

4. Ўзбекистон ССР қонунларини бузганлик учун айбдор бўлган мансабдор шахслар, кооперативлар ва уларнинг хўжалик уюшмалари (шу жумладан, матлубот жамиятлари иттифоқи) аъзолари қонунда белгиланган тартибда мулкий, маъмурий, жиноий ва ўзгача тарзда жавобгар бўладилар.

9-модда. Кооперативни бошқариш

1. Кооперативнинг олий бошқарув идораси умумий йиғилиш, конференция, съезд бўлиб, улар кооператив раисини (бошқарувини), тафтиш комиссиясини (тафтишчини) сайлайди ва уларга кооперативни бошқариш бўйича ўз ваколатларини топширади.

Кооперативнинг ҳар бир аъзоси, шу жумладан унинг ҳар бир жамоа аъзоси, қўшган мулкий ҳиссасининг миқдоридан қатъи назар, бир овозга эга бўлади.

Кооперативда меҳнат шартномаси бўйича ишлаётган фуқаролар умумий йиғилишда маслаҳат овози ҳуқуқи билан иштирок этадилар.

2. Умумий йиғилиш:

кооперативнинг уставини қабул қилади, унга белгиланган тартибда ўзгартишлар ва қўшимчалар киритади;

кооперативнинг раисини, бошқарувини ва тафтиш комиссиясини (тафтишчисини) сайлайди (ёллайди), уларнинг фаолиятларига доир ҳисоботларни тинглайди;

кооператив аъзоларига қабул қилиш, аъзоликдан чиқариш масалаларини, шунингдек кооперативдан чиқиш билан боғлиқ масалаларни ҳал қилади;

кооперативнинг ички тартиб қоидаларини, кооператив мулкига етказилган зарар учун моддий жавобгарлик тўғрисидаги, меҳнатга ҳақ тўлаш тўғрисидаги қоидаларни ҳамда кооперативнинг бошқа ички ҳужжатларини қабул қилади ва уларни ўзгартиради;

кооперативга кириш, пай бадалларининг ва бошқа бадалларнинг миқдорини белгилайди;

кооператив фаолиятининг режаларини ва уларнинг ижросига доир ҳисоботларни тасдиқлайди;

фойдани (даромадни) тақсимлаш тартибини, кооператив фондлари ва резервларининг турлари, миқдори ҳамда улардан фойдаланиш йўналишларини белгилайди;

кооперативни қайта ташкил этиш ва унинг фаолиятини тўхтатиш, унинг хўжалик уюшмаларига кириши ва улардан чиқиши масалаларини ҳал қилади.

Мазкур масалалар бўйича қарорлар қабул қилиш кооператив умумий йиғилишининг мутлақ ихтиёрида бўлади. Кооператив уставига ёки умумий йиғилишнинг қарорига мувофиқ кооператив фаолиятининг бошқа ташкилий, хўжалик ва ижтимоий масалалари ҳам кооперативнинг мутлақ ихтиёрига берилиши мумкин.

Зарур ҳолларда кооперативларда умумий йиғилиш ихтиёридаги масалаларни ҳал этиш учун вакиллар йиғилишлари чақирилиши мумкин.

Кооператив бошқаруви (раиси)нинг статуси кооператив устави билан белгиланади.

3. Тафтиш комиссияси (тафтишчи) кооперативнинг (бошқарувнинг) молиявий ва хўжалик фаолиятини текширади ва у умумий йиғилиш олдида ҳисобдордир.

10-модда. Кооперативнинг фаолиятини тўхтатиш ва уни қайтадан ташкил этиш

1. Кооперативни тугатиш ёки қайтадан ташкил этиш (қўшиб юбориш, бирлаштириш, ажратиш, алоҳида қилиб чиқариш, ўзгартириш) унинг мол-мулкининг эгаси ёки кооператив қайси корхона (хўжалик уюшмаси) ҳузурида ташкил этилган бўлса ўша корхонанинг қарорига мувофиқ, ёхуд суд ё бўлмаса ҳакамликнинг қарорига мувофиқ амалга оширилади.

2. Кооперативнинг фаолияти қуйидаги ҳолларда ҳам тўхтатилиши мумкин:

агар кооператив рўйхатга олинган пайтдан бошлаб бир йил давомида ишлаб чиқариш-хўжалик фаолиятига киришмаган бўлса ёки амалда тўхтатиб қўйилган фаолиятини даромадлар тўғрисидаги охирги декларацияни топширганидан кейин бир йил ўтгач қайтадан бошламаса;

кооператив узоқ вақт мобайнида (олти ойдан кўпроқ) тўловга қобилиятсиз бўлса;

Ўзбекистон ССР қонунларида кўзда тутилган бошқа ҳолларда.

3. Кооператив давлат томонидан рўйхатга олиш реестридан чиқарилган пайтдан бошлаб қайта ташкил этилган ёки тугатилган деб ҳисобланади.

4. Кооператив тугатилган тақдирда қарз берувчилар ва меҳнат жамоаси аъзоларининг даъволари қондирилганидан кейин қолган мол-мулк кооператив аъзолари ўртасида унинг уставида кўзда тутилган тартибда тақсимланади.

Матлубот жамиятлари иттифоқлари уларнинг олий органлари (съезд, конференция, вакиллар йиғилиши) қарорига мувофиқ тугатилади.

11-модда. Матлубот кооперациясининг асосий вазифалари

1. Матлубот кооперациясининг асосий вазифалари:

қишлоқлар, посёлкалар ва шаҳарларда чакана савдо ҳамда умумий овқатланиш корхоналари тармоғини вужудга келтириш ва ривожлантириш, ўз аъзолари — пайчилар ҳамда хизмат кўрсатилаётган аҳолига ўзи ишлаб чиқарган ва корхоналар, ташкилотлар ҳамда фуқаролардан сотиб олинган озиқ-овқат маҳсулотлари ва ноозиқ-овқат молларини сотиш;

аҳоли ва корхоналардан қишлоқ хўжалик маҳсулотлари ҳамда хом ашё, ёрдамчи хўжалик маҳсулотлари ва ҳунармандчилик буюмлари, кейинчалик қайта ишлаш ва сотиш учун ёввойи ўсимликлар, мевалар ҳамда дори-дармон-техникавий хом ашёни Ўзбекистон ССР қонунларига мувофиқ харид қилиш;

сотиб олинаётган қишлоқ хўжалиги хом ашёси ва бошқа маҳаллий хом ашёдан, шунингдек улгуржи савдо тартибида харид қилинадиган ресурслар, хом ашё ва материаллардан озиқ-овқат маҳсулотлари ва ноозиқ-овқат моллари ишлаб чиқаришни ташкил этиш;

аҳолига ишлаб чиқаришга ва маиший турмушга доир турли хизматлар кўрсатишдан иборатдир.

2. Матлубот кооперативлари (жамиятлари) ишлаб чиқариш воситалари ва халқ истеъмоли моллари харид қилишни ва сотишни ташкил этиш орқали фуқароларнинг қишлоқ хўжалик маҳсулотлари хом ашёсини етиштирувчи ва қайта ишловчи ёрдамчи хўжаликларини, шунингдек ҳунармандчиликни ривожлантиришни рағбатлантирадилар.

12-модда. Матлубот кооперациясининг ўзига хос хусусиятлари

1. Матлубот кооперативлари (жамиятлари) яккаҳокимликка қарши қонунларнинг талабларига мувофиқ ихтиёрий равишда хўжалик уюшмаларига бирлашишлари мумкин.

2. Матлубот кооперативлари (жамиятлари) хўжалик уюшмалари бошқарувининг олий идоралари — съезд ва конференциядир.

Матлубот кооперативи (жамияти) бошқарувининг олий идораси — кооператив (жамият) аъзоларининг умумий йиғилишидир.

Съезд ва конференциялар кенгашни (бошқарувни) сайлайдилар. Кенгаш (бошқарув) съезд ва конференциялар оралиғидаги даврда уларнинг вазифаларини бажаради ҳамда уларга ҳисоб беради.

Съезд ва конференция ўзига ҳисоб берувчи назорат идораси — тафтиш комиссиясини сайлайди.

3. Хўжалик уюшмалари бошқаруви идораларининг ўз ваколатлари доирасида қабул қилган қарорларини ижро этиш уларнинг аъзолари учун мажбурийдир.

4. Матлубот кооперативлари (жамиятлари), улар уюшмалари билан давлат, бошқа уюшмалар, корхоналар, ташкилотлар ҳамда фуқаролар ўртасидаги хўжалик муносабатлари шартнома асосида ташкил этилади, башарти, Ўзбекистон ССР қонунларида ўзга ҳол назарда тутилган бўлмаса.

5. Матлубот кооперативлари (жамиятлари) нархлар ҳамда тарифларни мустақил ёки шартнома асосида белгилайдилар. Кооперативлар ва уларнинг хўжалик уюшмалари бозорда яккаҳокимлик қилган ҳолларда давлат фуқароларни ижтимоий ҳимоя қилиш мақсадида Ўзбекистон ССР қонун ҳужжатларига мувофиқ нарх-навони тартибга солади.

13-модда. Жамоа хўжаликлари ва бошқа қишлоқ хўжалик кооперативлари

Жамоа хўжалиги ёки бошқа қишлоқ хўжалик кооперативи ишлаб чиқариш кооперативининг шаклларидан бири сифатида ушбу Қонунда, бошқа қонун ҳужжатлари ва ўз уставида назарда тутилган барча ҳуқуқлардан фойдаланади.

14-модда. Жамоа хўжаликлари ва бошқа қишлоқ хўжалик кооперативларининг ердан фойдаланганлик учун масъулияти

Жамоа хўжаликлари ва бошқа қишлоқ хўжалик кооперативларининг ердан фойдаланганлик учун масъулияти «Ер тўғрисида»ги Ўзбекистон ССР қонуни билан тартибга солинади.

15-модда. Кооперативларнинг ўз аъзоларининг уй-жой-маиший ва бошқа ижтимоий эҳтиёжларини қондириш соҳасидаги фаолияти

Фуқаролар ўз ижтимоий эҳтиёжларини қондириш учун ихтиёрийлик асосида уй-жой қуриш, уй-жой кооперативлари, гараж қуриш кооперативлари ва бошқа кооперативлар тузишлари мумкин.

Бундай кооперативлар фаолиятининг асосий йўналиши кооператив мулки объектларини (уй-жойлар, гаражлар ва шу кабилар), уставда назарда тутилган ҳолларда эса — кооператив аъзоларининг мулки бўлган объектларни ҳам қуриш ва кейинчалик улардан фойдаланишда пул маблағлари ёки шахсий меҳнат билан иштирок этишдан, шунингдек кооператив аъзоларига кооперативни тузишдан кўзланган мақсадларга мос хизматларни кўрсатишдан иборатдир.

16-модда. Боғдорчилик ширкатлари, якка тартибда қурилиш билан шуғулланувчилар ширкатлари ва ўзга матлубот ширкатлари

Ушбу қонун боғдорчилик ширкатлари, якка тартибда қурилиш билан шуғулланувчилар ширкатлари ва ўзга матлубот ширкатларига нисбатан амал қилади.

Ўзбекистон Совет Социалистик Республикасининг Президенти И. КАРИМОВ.

Тошкент шаҳри,
1991 йил 14 июнь.

Ўзбекистон ССР Олий Кенгашининг қарори

«ЎЗБЕКИСТОН ССРДА КООПЕРАЦИЯ ТЎҒРИСИДА»ГИ ЎЗБЕКИСТОН ССР ҚОНУНИНИ АМАЛГА КИРИТИШ ТАРТИБИ ҲАҚИДА

Ўзбекистон Совет Социалистик Республикаси Олий Кенгаши қарор қилади:

1. «Ўзбекистон ССРда кооперация тўғрисида»ги Ўзбекистон ССР қонуни матбуотда эълон қилиниши биланоқ амалга киритилсин.

2. Белгилаб қўйилсинки, Ўзбекистон ССР қонунлари «Ўзбекистон ССРда кооперация тўғрисида»ги Ўзбекистон ССР қонунига мувофиқлаштирилгунга қадар, Ўзбекистон ССРнинг ушбу қонунга зид бўлмаган амалдаги қонун ҳужжатлари қўлланилаверади.

3. Ўзбекистон ССР Президенти ҳузуридаги Вазирлар Маҳкамасига уч ойлик муддат ичида:

жамоа хўжаликлари тугатиладиган (қайта ташкил этиладиган) ҳолларда жамоа хўжалиги аъзоларининг шахсий мулкий жавобгарлиги тўғрисидаги Низомни ишлаб чиқиш топширилсин. Ушбу Низом тасдиқлангунга қадар 8-модданинг 1-банди жамоа хўжалигининг аъзоларига тааллуқли бўлмайди;

Ўзбекистон ССРнинг қонун ҳужжатларини «Ўзбекистон ССРда кооперация тўғрисида»ги Ўзбекистон ССР қонунига мувофиқлаштириш ҳақида Ўзбекистон ССР Олий Кенгашига таклифлар киритиш;

Ўзбекистон ССР Ҳукуматининг қарорларини «Ўзбекистон ССРда кооперация тўғрисида»ги Ўзбекистон ССР қонунига мувофиқлаштириб чиқиш;

Ўзбекистон ССР вазирликлари, давлат қўмиталари, идоралари, концернлари қонунга зид бўлган ўз норматив ҳужжатларини қайта кўриб чиқишлари ва бекор қилишларини таъминлаш, шунингдек ишлаб турган кооперативлар ҳамда улар уюшмаларининг уставларини қонунга мувофиқ ҳолга келтириш топширилсин.

Ўзбекистон ССР Олий Кенгашининг раиси Ш. ЙЎЛДОШЕВ.

Тошкент шаҳри,
1991 йил 14 июнь.

Новосибирск тайёрагоҳи ва божхонаси ҳуқуқ-тартибот органи ходимларига амалий физика институти олимлари томонидан яратилган ихтиро — «ВВ» детектори ёрдамга келди. Мўъжазгина бу ускуна ёрдамида нафақат жомадон ва сумкалар, балки турар-жой биноларига яшириб қўйилган портловчи моддаларни топиш мумкин. Бунинг учун эса саноқли дақиқалар кифоя.

* * *

ТОЛЬЯТТИ. Елобугда қурилаётган автомобил заводида Елаз-1121 маркали машина ишлаб чиқариш режалаштирилмоқда.

АвтоВазнинг илмий-техника маркази конструкторлари яратган бу автомашинанинг афзал ва қулайлиги шундаки, юз километр йўл учун атиги 5,1 литр ёнилғи сарфланади.

СУРАТЛАРДА: 1. Бош конструктор А. Орлов янги детекторни намойиш этмоқда.
2. Елаз-1121 автомашинаси.
(ТАСС фотохроникалари).

КЎРДИМУ ИШОНДИМ

Бундан етти йил аввал нафас қисиш, ҳаво етишмаслик, йўтал каби дардга чалиниб, аммо шифохоналарда ётиб, даво топмадим. Қариндош-уруғларим ҳаво алмаштиринг, зора тузалиб кетсангиз, дейишди. Ўтган йили Янгикўрғонга сафар қилдим. Мезбонлар дардимни билишгач, шу ерда бир табиб бор, учрашинг, дейишди. Бордим, табиб мени кўрди, исми Неъматжон экан. У қўлимга кўкиш дори бериб, кунига ичишни айтди, парҳез буюрди. Барига амал қилдим. Орадан ўн кунлар ўтгандан сўнг нафас йўлларим бир оз очилгандай бўлди. Сездимки, дори кор қилаяпти.

Ҳозир саломатлигим яхши. Аммо мени бир нарса ўйлантиради. Неъматжоннинг олдига Ўзбекистон Соғлиқни сақлаш вазирлигидан одамлар боришиб: «Сен фирибгарсан», — дея ҳақорат қилишган экан. Ваҳоланки, Неъматжон Абдуллаев малҳамни ғойибдан олаётгани йўқ; доривор ўсимликлардан тайёрлайди, ахир. Дардга дармон топаётганини эса мен каби замонавий тиббиётдан шифо тополмаган кишилар айтади. Илойим умри узоқ, юзи ёруғ бўлсин унинг...

Р. МАМАТОВ,
Тошкент вилояти, Янгийўл райони.

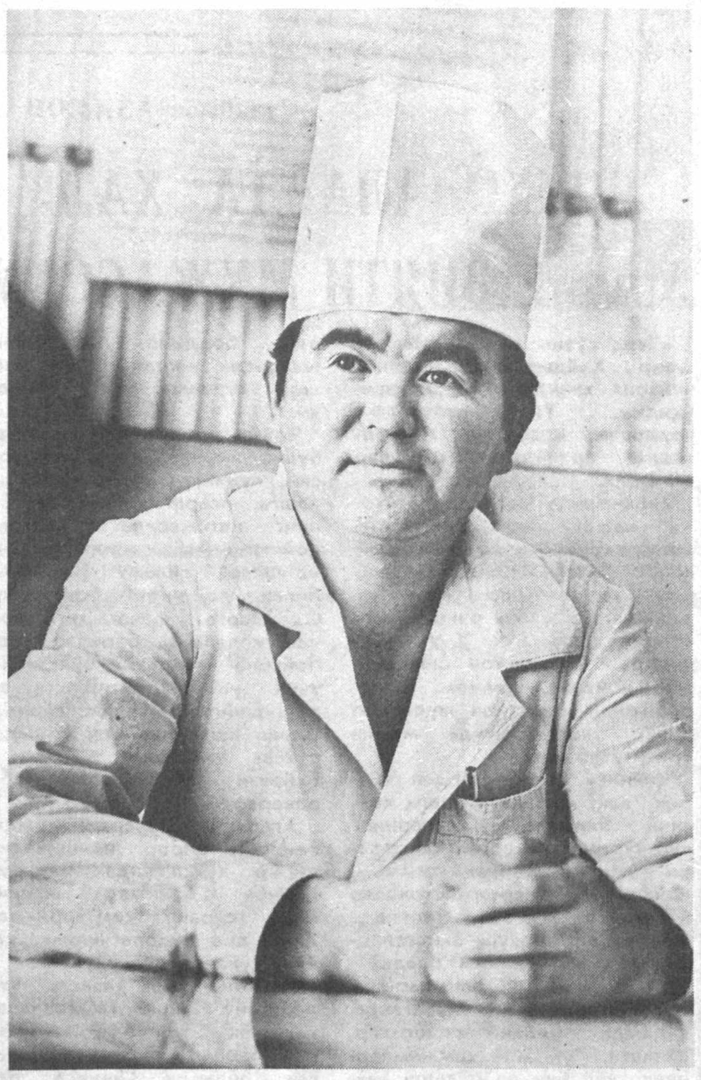

«Аслида бу одамга ҳеч зотнинг иши тушмасин. Чунки у — травматолог. Фалокат юз бериб жароҳатланган одамлар эса ундан — хизматию муомаласидан миннатдор бўлиб кетади». Янгиқўрғон район марказий шифохонаси травматология бўлимининг қўли енгил жарроҳи Ҳасанбой Ўринов ҳақида райондошлари шундай дейишади.

СУРАТДА: моҳир жарроҳ Ҳасанбой Ўринов.

Т. ҲАМРОҚУЛ суратга олган.

АМИР ТЕМУР САМАРҚАНДГА «КЕЛАРМИШ...»

Мир Алишер Навоийнинг ҳайкали Самарқандда савлат тўкиб турибди. Йигитлик чоғларининг икки йилини Самарқандда таҳсил кўриш ила ўтказган Навоий ҳазратлари бу гал моҳир ҳайкалтарош Аҳмаджон Шоймуродовнинг узоқ йиллик заҳматли меҳнатлари туфайли Самарқандга кетмас бўлиб «келдилар».

Бу истеъдодли санъаткор эндиликда Амир Темур ҳайкали устида ишлаётганини эшитиб, устанинг ижодхонасига бориб, шу ҳақда суҳбатлашдик.

— АМИР ТЕМУР бепоён мамлакатнинг пойтахти — Самарқандга ҳар гал ғолиб бўлиб, дабдаба-ю, асаса билан кириб келган. У шундай келишларининг тўққиз мартасини ҳам халққа тўй, базм, ҳадялар бериш билан нишонлаган. Тарихчилар бу тантаналар, саховатлар ҳақида жуда кўп ёзишган. Айтишларича, буюк жаҳонгир севимли Самарқандига ўнинчи бора «келаётган» эмишлар. «Бу иш»да Сизнинг қўлингиз бор дейишади. Шу гаплар ростми, Аҳмаджон ака!

— Шамол бўлмаса, дарахтнинг учи қимирламайди...

— Амир Темур ҳайкалини ишлаш фикри Сизда қачон пайдо бўлди!

— Тўққизинчи синфда ўқиб юрган пайтларимда, Гўри Амир мақбараси шарафасини таъмирлаётган устага ёрдам берардим. У пайтда сайёҳлар ҳам, қоровул ҳам йўқ эди. Мақбара эшигининг калити менда турарди. Хоҳлаган пайтимда очиб кирардим. Кўпинча ёлғиз ўзим қолиб кетардим. Тупроқ остида ётган буюк кишининг сиймоси ҳақидаги ўйлар тинчимни ўғирларди. Болалик, ўсмирлик орзуларининг илдизи чуқур бўлар экан...

— Салкам қирқ йилгача орзуларингиз юракда яшайвердими!

— Аввало мактабдан бошлаб бизга Темурни қонхўр, босқинчи деб таълим беришди. Изланишдан тўхтаганим йўқ шундаям. Қолаверса, бу ишга қўл уришга юрак дов бергунча ҳам...

— Темурнинг шахсини ўрганиш жараёнида қизиқ ишлар бўлгандир.

— Москвада ўқиб, ишлаб юрган пайтларимда машҳур қиёфашунос, ҳайкалтарош Герасимов билан танишдим. У неча асрлар аввал дунёдан ўтиб кетган одамларнинг қиёфасини суякларига қараб тиклай олгувчи уста эди. У менга, Сиз осиёликсиз, ватанингизда буюклар кўп ўтишган, уларнинг ҳайкалини яратиш бурчингиз, деб айтарди. Алишер Навоий, Амир Темур, Улуғбек ҳайкаллари устида бирга ишлаймиз, деб таклиф қилувди.

— Шу ўринда бир саволим бор. Эмишки, қабрлар очилганда Темурнинг ва Улуғбекнинг бошлари Москвага — Герасимовнинг устахонасига олиб кетилган экан. Ёш ва иқтидорли темуршунос олим, Буюк Ипак йўли экспедициясининг иштирокчиси Амриддин Бердимуродов: «Қабрлар ёпилаётган ҳолатнинг кино тасвирлари йўқотиб юборилган. Тирик гувоҳлардан Малик Қаюмов ҳам бу ҳақда билмас экан», деди. Герасимовнинг устахонасида буюк боболаримизнинг бош чиғаноғи йўқмиди!

— Герасимов бу воқеа ҳақида бир неча марта гапириб берганди. Боболаримиз руҳига ҳурмат билан қарарди. Қабрлар очилганда Улуғ Ватан уруши бошланди. Сўнг бошлар ўз ўрнига қўйилганда — 1945 йилнинг майида уруш ҳам тугади, дердилар.

— Улуғларимиз беш йил бошсиз ётганлари эвазига Герасимов уларнинг қиёфасини кўчирдимикин!

— Ҳа, эскизлари бор, мен уларнинг суратини олиб келганман. Ҳозир эса Герасимов ишлаган қиёфалар Москвадаги халқ музейининг ертўласида ётибди. Бу ҳақда вилоятимиз раҳбарларига айтдим. Акрам Худойқулов (вилоят ижроия комитети) Москвага бирга бориб олиб келамиз, деб ваъда бердилар.

— Демак, Темурнинг қиёфасини Герасимов яратган экан-да! Лаблари жуда қалин эмасми!

— Қиёфани аниқлаш — ўша образ яратилди деган гап эмас. Кейин лабларнинг бунча қалин тасвирига қўшилмайман. Суяклар умумий юз тузилишига гувоҳлик бериши мумкин, аммо этнинг, мускилнинг қалинлик даражаси ҳар хил бўлиши эҳтимол. Герасимовнинг вафоти туфайли, Темур образини яратиш орзуларимиз амалга ошмай қолган эди.

— Айтишларича, соҳибқирон ўрта бўйли, оқ бадан киши экан-а!

— Шундай, ёноқлари кенг, соқоли қизғишга мойил. Ўнг қўлида суяк силининг асорати бор, ўнг оёғи синиб, нотўғри битгани туфайли, букилмайдиган бўлиб қолган. У от устида ўтирганда бу камчиликлари мутлақо сезилмаган.

— Ҳерман Вамбери: «Жаҳонгирнинг дилида гўзаллик ва юксакликка муҳаббат шу қадар кучлики, бунга унинг даврида яратилган санъат ва меъморий асарлар далилдир», деб ёзган экан.

— Гўзал қалб эгаси бўлиши билан бирга душманларига, хиёнаткорларга нисбатан жуда шафқатсиз бўлган. Жангларда навкарларига, энг аввало, ўзи ибрат намунасини кўрсатган.

— Болалигида кўтирга чалиниб, етти йил мобайнида бирор марта қашинмаган экан: бардошни, иродани қаранг. Хилма-хил феъл-атвор бирлашган юз ифодасини топиб бўлармикин, Аҳмаджон ака!

— Мени бедор қилган нарса ҳам шу-да! Амир ҳазратлари кеш (Шаҳрисабз)лик, барлос уруғидан бўлганлар. Бирор кишига юз тузилиши мерос қолганмикин, деб изланганим-излаган. Тўйда ҳам, азада ҳам одамларнинг тузилишини кузатаман, ақалли бирор чизиқ топарманми, деб...

— Ишлаш тартибингиз!

— Тонгда соат тўрт-бешларда уйғониб, ишга тушаман.

— Нимадан бошлайсиз!

— Асарнинг ўзи айтади нима қилишимни, қолаверса, илҳомга боғлиқ.

— Ҳар куни келадими, илҳомингиз!

— Йўқ. Барибир ҳар куни ҳайкални «парваришлаш», хом ашё топиш каби кўплаб юмушлар бор.

— Асарингиз билан таништирарсиз!

— Албатта! (Ҳайкалтарош асари юзига ўралган сув қоғозларни бир-бир ечаркан, палопанини қизғониб қанотлари остига олган қушга ўхшарди. Кўз олдимда Темурнинг отга минган, бир қўлида найча қилиб ўралган ёрлиқни баланд кўтарган қиёфаси намоён бўлди). Бу ҳали қатъий фикрим эмас, мана бу хил кўриниши ҳам бор, (бунда Амирнинг тахтда салобат тўкиб ўтирган ҳолати).

— Нега от устидаги саркардага қилич бермай, ёрлиқ тутқазибсиз!

— Темур тадбиркор, кучли саркарда бўлиш билан бирга, доно сиёсатчи, узоқни кўра билган давлат бошлиғи эди. У мамлакатни шахмат тахтасини кўрган каби кўра ва бошқара билган. Унинг даврида тиланчилар, гадолар бўлишига йўл қўйилмаган. Халқнинг аҳволини енгиллаштирувчи турли фармонлар чиқарилган. Ўз ихтиёри билан таслим бўлганларга озор бермаган. Барча мамлакатларнинг илм аҳли, дин пешволари, рассомлар, шоирлар, ҳунармандларни Самарқандга тўплаган, уларга ҳадялар, имтиёзлар берган, иззат-икром кўрсатган, давлат бошқаришда илм аҳли билан бамаслаҳат иш тутган. Мен давлат арбоби, амалдор — халқига эзгулик келтирувчи амир образини излаяпман. Қўлига қилич эмас, ёрлиқ тутқазганим ҳам шундан.

Яқинда Чингиз Аҳмаров меҳмоним бўлдилар. У кишига жаҳонгирнинг тахтдаги ҳолати маъқул бўлди. Мана шуни Регистоннинг ўртасига ўтказиш керак, Самарқанд ва Регистон Темурнинг мулки, ҳаққи бор, дедилар. Вилоят советининг раиси П. Абдураҳмоновга эса, от устида турган кўриниши ёқди.

— Демак, ҳозир ўзингиз ҳам икки хил фикрдасиз!

— Бу учинчи ҳолат бўлмайди, деган гап эмас. Изланаяпман, ўзим билан ўзим курашиб яшаяпман.

— Ҳали бу асарларингиз тайёр эмасми!

— Йўқ, шароит бўлмаяпти. Ҳайкалнинг фақат бош қисми макетини катта — бир ёки бир ярим метр ҳажмда қилиб ишлаб кўришим керак. Юз ифодаси ҳақида бир тўхтамга кelolганим йўқ.

— Темур 1371 йил Хоразмга юриш бошлаётган пайтда, унга Ҳирот ҳоқонидан қимматбаҳо ҳадялар билан бирга, «Кўк ўғлон» номли жангари от ҳам берилган экан. Уни шарқ тарихчилари мадҳ этиб тугатолмаган эканлар. Сиз яратган от ўша эмасми!

— Бу машҳур қорабайир оти. Йилқишунос олим Дўстмуҳаммад Холмирзаевни устахонамга таклиф қилдим, маслаҳатлар бердилар. Йилқичилик ҳақидаги қўлланмалар ва китоблар билан танишиб чиқдим.

— Ҳайкал ўрнатиладиган жойни танлаш ҳақида ҳар хил фикрлар бор. Сизнинг фикрингиз-чи!

— Она Самарқандимни кўп кездим. 1865 йилда шаҳар руслар томонидан босиб олингач, машҳур Кўксарой бузиб ташланган, ўша ерда ҳарбий қалъа жойлашган. Шу пайтларгача ҳароба эди. Ҳозир бир томонида советлар уйи, бир томонида ҳиндлар қурган меҳмонхона жойлашган. Бир тарафи эса жарлик, унинг нарисида — Регистон. Ўша жой баландликда ўрнашган, бутун кўҳна Самарқанд — Гўри Амир, Шердор, Улуғбек-мадрасасидан бошлаб, Бибихониму Шоҳи зиндагача кўриниб туради. Шу ерга Темурнинг тахтда ўтирган ҳайкали ўрнатилса, худдики, Амир ўз салтанатини кузатиб тургандай бўларди. Сўнг Регистонга туташ бинолар қуриш керак. Бу кўп маблағ талаб қилади. Биз тугатолмасак, келажак авлодлар ниҳоясига етказар...

— Тахт қай шаклда бўлади!

— Ҳақиқий мусулмон тахтлари каби олти бурчакли, суянчиқли қилиб, қаттиқ ёғочдан ишланади, нақшлар билан безатилади. Бу иш самарқандлик уста Анвар Қулиевнинг қўлидан келади. Биргалашиб, кўплашиб ишлашимиз керак.

— Эскизларингизни жамоатчиликка ҳавола қилиш ниятингиз йўқми!

— Бор. Кўпчиликнинг фикри жуда ҳам зарур. Ахир Амир Темур ҳаммамизнинг фахримиз. Бироқ ҳали чала бўлган ишлар суратини эълон қилолмайман...

— Аҳмаджон ака, Сиз маоши тайин ишлардан воз кечиб, ўзингизни шу савоб ишга бағишлаган экансиз, омад ёр бўлсин. Бағри кенг халқингизнинг дуолари, Темурнинг руҳи қўлласин!

Ҳайкалтарош оиласи билан хайрлашиб, Регистон тарафга пиёда кетдим. Кўнглимдан тўкилган сўзларни ихтиёрингизга бераман. Кўзимдан тўкилганлари эса сир...

САМАРҚАНДИМГА

Бағрида алплари ухлаб ётган юрт,
Тонглари қизариб, йиғлаб отган юрт,
Қуёши қон сизиб, бўзлаб ботган юрт,
Алпларинг уйғонсин, мардинг уйғонсин!

Тупроқ остиндадур тирик шоҳларинг,
Кўмилди деворлар, боғлар, чоҳларинг,
Кўмилди шодлигинг, нолaнг, оҳларинг,
Қувончинг уйғонсин, дардинг уйғонсин.

Бу юртда бир давру давронлар ўтди,
Темурнинг довруғи дунёни тутди,
Улуғбекнинг қўли осмонга етди,
Бибижон, чеҳраи зардинг уйғонсин.

Етар етти боғинг хазон бўлгани,
Улуғларинг нархи арзон бўлгани,
Жаннатий ўлкада тўзон бўлгани,
Асалинг уйғонсин, қандинг уйғонсин.

Ев макри суякдан ўтган бўлса ҳам,
Шоҳларинг тарк этиб кетган бўлса ҳам,
Тугунинг етмишга етган бўлса ҳам,
Жоним юртим, банду бандинг уйғонсин.

Султони чўрисин телбаси бўлган,
Етти иқлим халқин кулбаси бўлган,
Ҳаққа сиғингаининг қибласи бўлган
Меҳроб юртинг — Самарқандинг уйғонсин!

Хосият БОБОМУРОДОВА.

БАЛИҚ ОВЛАШ ВА САЁҲАТ УЧУН

«Ўзбекрезинотехника» ишлаб чиқариш бирлашмаси ходимлари одамлар орасида машҳур бўлган кичик қайиқларни кўплаб ишлаб чиқаришга киришиб, ёзги дам олиш ишқибозларига ажойиб совға тайёрладилар. Бу ерда аввал ҳам ана шундай маҳсулот тайёрланар, лекин у чекланган миқдорда бўларди. Улар савдога етиб келиши билан дарҳол дўкон пештахталаридан ғойиб бўларди. Талаб таклифни тақозо этади. Яқинда ана шундай қайиқларнинг уч тури — бир ўринли «Чимён» сайёҳлик-балиқ овлаш ва икки ўринли «Ангрен» ва «Анҳор» қайиқлари ишлаб чиқарила бошланди. Уларнинг нархи қайиқларнинг класси ҳамда қандай анжомлар билан жиҳозланганига боғлиқ ҳолда 160 сўмдан 350 сўмгачадир.

ХЎЖАНДДА ЎЗБЕКЧА ҲАФТАЛИК

«ЎРТА Осиё ва Қозоғистонда минглаб йиллардан бери умргузаронлик қилаётган заҳматкаш халқлар орасида дўстликни мустаҳкамлашга хизмат қилади; қадди эгилган, эзилган халқларимизнинг ўзлигини таниш йўлида қадам ташлашига кўмак беради; қадим қадриятларимиз, урф-одатларимиз, анъаналаримизни сақлаб қолишга интилувчи ҳар бир кишига маънавий ёрдам беради; саҳифаларимиздаги мақолаларда динни ёмонотлиқ қилишга, ундан кулишга йўл қўйилмайди, аксинча виждон эркинлигига кенг йўл очилади; ҳаётдаги камчиликларга муросасиз бўлади, ана шу нуқсон ила хатоликларнинг айбдорлари қандай вазифада хизмат қилишларидан қатъий назар танқид этиладилар ва халққа ошкор қилинадилар; ҳеч қайси фирқага бўйсунмайди; мустақил, эркин бўлиб, фақат элу юртимиз кишиларининг чинакам, озод овозига айланади...» Хўжандда чиқа бошлаган янги «Мулоқот» ҳафталигининг нишона сонидан келтирилган бу жумлалар ушбу нашр ижодкорлари ўз олдиларига қўйган мақсадларнинг бир қисмидир.

Ҳафталик вилоятда илк қадам ташлашга шайланаётган ўзбек маданий марказининг нашри бўлди. Ҳозирча унинг муассиси вилоят журналистлар уюшмасининг «Таржимон» хизматидир. Нишона сонда айнан ўзбек маданий марказини ташкил этишдан қандай эзгу мақсадлар кўзда тутилгани ҳақида ҳам гап боради.

Янги ҳафталик жамоатчилик асосида, асосан вилоят газетасининг ўзбек бўлими ва «Нов» районида чиқадиган ўзбекча рўзнома журналистлари кучи билан тайёрланмоқда. Бир нарсани алоҳида таъкидлашни истардим: ҳафталик ҳомийлари орасида турли миллат кишилари бор. Чунончи, Хўжанд дорилфунуни профессори, ўзбек Ҳомид Пўлатов, Хўжанд районидаги Қистакўз қишлоқ шифохонаси бош табиби, тожик Карим Зокир, мазкур район ижроқўми ходими, ўзбек Раҳимжон Саиджонполвон ўғли кабилар ҳафталикни ўз шахсий маблағлари билан таъминладилар. Вилоят журналистлар уюшмаси котиби, тожик йигити Абдулмажид Бобожониён «Мулоқот»нинг дунё юзини кўришга катта амалий ёрдам берди. Айтгандай, таҳрир ҳайъати аъзолари ва ўқувчилар истагига кўра келгуси сондан бошлаб ҳафталик «Қадрият» номи билан нашр этилади.

Ўз қадрингга етмагунча ўзганинг қадрига ҳам етмайсан, дейишади. Ўқувчиларини ўз қадрини англаш руҳида тарбиялашни бош мақсад қилиб қўйган тожик элидаги ўзбек нашрига узоқ умр тилашмоқда. Зеро у қалбларга эзгулик уруғини сочишга жазм этгандир.

Уринбой УСМОН,
«Халқ сўзи» мухбири.

Давримизнинг маънавий дардлари

«ИШОНЧ»ГА ИШОНИНГ

Тошкент шаҳридаги руҳий-асаб касалликлари шифохонаси қошида аҳолига маънавий кўмак, маслаҳат берадиган «Ишонч» хизмати ташкил этилди. Унинг фаолияти ҳақида шифохона бош врачи, медицина фанлари номзоди Жўра Ғуломов билан мухбир Баҳодир Остонақулов суҳбатлашди.

— Жўра Ғуломович, руҳий-асаб касалликлари шифохонаси қошида «Ишонч» хизматининг ташкил этилиши ғалати туюлади...

— Биласизми, бундай хизмат чет элларда 1930-40-йиллардан мавжуд. Кейинчалик, 1974 йили Москва шаҳрида ҳам ташкил этилди. Мана, орадан 15 йилча ўтиб, илк бор биз ҳам шундай хизматни йўлга қўйдик. Аниқроғи, бунга муҳтожлик сезилиб қолди. Чунки кейинги пайтларда руҳий-асаб касалликларига мубтало бўлиб, ўзининг жонига қасд қилувчилар сони йил сайин ўсиб бораётир. Масалан, маълумотларга қараганда, чет элларда йилига ҳар 100 минг кишидан 8-10 киши ўз жонига қасд қилса, иттифоқимизда бу рақам 25—30га тенг келаркан. Агар бу холис хизмат бизда ҳам 60-йилларда ташкил этилганида, бунақа фожиалар сони камайган, кишиларга руҳий мадад берилган бўлармиди... Ҳар ҳолда ҳечдан кўра кеч ҳам яхши.

— Ҳозирги шароитда бировнинг кўнглига йўл топиш ҳам мушкул. Умид билан қўнғироқ қилган кишилар билан тил топишиш қийин бўлмаяптими?

— Бу-ку осон иш эмас. Бизда ўз касбини пухта эгаллаган малакали мутахассислар ишлашади. Гоҳида сим орқали суҳбатлар 50 — 60 минутгача чўзилиб кетади. Дил дилга, тил тилга мос келмаса, шунча вақтлаб гаплашиб бўлмайди.

— Асосан қанақа саволлар билан кўпроқ мурожаат қилишади?

— Қўнғироқ қилувчиларнинг кўпчилиги ёшлар. Улар ўзларининг иши юришмаётганлиги, севган қизига эришолмаётганлиги ва бошқа ўта нозик масалалар тўғрисида маслаҳат беришимизни илтимос қилишади. Шунингдек, эр-хотинлар ўртасидаги турли хил келишмовчиликларни ечиш ҳақида сўрашади. Биз эса уларга қўлимиздан келганича йўл-йўриқлар кўрсатишга ҳаракат қиламиз.

— Кўпчиликнинг юзида қандайдир ғамгинлик сояси сезилади. Тезда асабийлашиб кетадиганлар кўп. Сиз буни психолог сифатида қандай изоҳлайсиз?

— Турмуш шароитимиз жуда ҳам мураккаб. Ғалағовур замон. Кунига иш, ишдан кейин навбатларда туриш, бекатларда автобус кутиш, турли хил моддий-маънавий етишмовчиликлар кишиларнинг асабига тегмасдан қолмайди.

— Маслаҳат, йўл-йўриқларингиздан хурсанд бўлиб миннатдорчилик билдирганлар ҳам бўлаяптими?

— Ҳа, албатта. Масалан, ойига 700 — 800 тагача мижоз билан гаплашсак, шулардан 20 — 30 нафари доимий мижозларимиз. Улар берган маслаҳатларимиздан миннатдор бўлиш «баҳона»си билан яна бошқа маслаҳатлар ҳам сўраб туришади.

— Бўлажак режаларингиз, яъни «Ишонч» хизматини янада яхши йўлга қўйиш учун қандай ҳаракатларингиз бор?

— Бу саволингизга жавобни узоқдан бошлашга тўғри келади. Айтганимдек, ушбу холис хизмат тури Москвада жуда яхши йўлга қўйилган. У ерда керакли бўлган мутахассислар деярли етарли, 8 — 10 тагача телефонлар мавжуд. Бизда эса ишимиз икки сменада ташкил этилганига қарамасдан, биттагина телефонимиз бор, холос. Энди кўз олдингизга келтириб кўринг: асаби ўта таранглашиб, руҳан эзилган киши, кўзига ҳеч нима кўринмай, бирон-бир жўяли маслаҳат олиш илинжида нажот истаб қўнғироқ қилмоқчи бўлса-ю, телефон узоқ вақт банд бўлса. Ана шунда у одамнинг қай аҳволга тушишини, оқибати нималарга олиб келишини тушуниб олаверинг. Бундан ташқари, ҳали кўпчилик ҳамшаҳарларимиз бунақа хизмат борлигидан бехабар. Агар кимдир бирон нарсадан қийналаётган ёки руҳан эзилаётган бўлса, 67 — 67 — 67 номерли телефон унинг яқин сирдоши, маслаҳатдоши бўла олишига ишонамиз.

— Мазмунли суҳбатингиз учун раҳмат.

— Саломат бўлинг.

Суҳбатдош
Баҳодир ОСТОНАҚУЛОВ.

Олмалиқдаги тикув фабрикасига кирсангиз болалар ва ўсмирлар учун тикилган кийим-кечакларни кўриб кўнглингиз ёришади. У ердаги чиройли кийимлар замонавий ва миллий моделларда тикилмоқда.

СУРАТДА: илғор тикувчи Мавлуда Норбоева.

В.ТЎРАЕВ олган сурат.

ИМТИЁЗЛИ ҚАБУЛ

90 нафар йигит-қиз ҳеч қандай синовсиз Тошкент совет савдоси техникумининг талабаси бўлишди.

Бундан икки йил аввал техникум жамоаси Тошкент шаҳридаги савдо билим юртлари билан ҳамкорлик қилишни йўлга қўйган эди. Унинг шартларида билим юртларини аъло баҳо билан битирган ўқувчиларни имтиҳонларсиз қабул қилиш ҳам кўзда тутилганди. Бу ёшлар энди ўқув юртидаги дарс соатлари қисқартирилган, такомиллаштирилган гуруҳларда билимларини мустаҳкамлайдилар. Бошқа талабалар билан ишлаб чиқариш жараёнларида қатнашиб кўникмага эга бўладилар.

Ҳамкорликнинг муҳим жиҳати шундаки, савдога ёшларнинг тасодифан келиб қолишларига йўл бермайди. Энг муҳими улар малакали мутахассис бўлиб етишадилар.

Р. АҲМАДАЛИЕВ,
«Халқ сўзи» мухбири.

Армон

ПАСТЛАБ УЧГАН ТАЙЁРАЛАР

Осмонда тайёралар кўринса дўппимизни отардик. Кошки етса. Тупроғи тўпиқни ботирадиган қишлоқ йўлларини чангитиб чопардик. Болаликнинг беғубор овозлари билан қийқириб қўшиқ айтардик:

Самолёт, самолёт,
Қанотингни пастлаб ўт...

Наҳрипай ёқасидаги сўлим ва хушманзара қишлоғимиз дарахтларига тегай-тегай деб тайёралар учиб келишарди. Шундай пайтда болаларнинг биронтаси ҳам уйида ўтирмасдан кўчага чиқарди. Тайёра пастлаб учганда унинг ортидан пахта экилган карта бошигача чопиб борардик. Тайёра карта устида бирдан пастларди-да, ёмғир қўйгандек шариллатиб дори сепиб кетарди. Унинг ортида пайдо бўладиган ўткир ҳидга чидаёлмасдан оғиз-бурнимизни дўппимиз билан беркитардик. Бироқ, тайёра яна қайтиб келгач, ортидан чопардик.

Карта бошида худди пастдаги соқчидек қизил алвон белги кўтариб турадиган кишига ҳавасимиз келарди. Ана шундай «пост»ларнинг бирида кўпинча қорачадан келган қотма, ва бараваста, қарашлари ҳамиша жиддий Рустам акани кўрардим. У қишлоқнинг энг илғор пахтачилик звеносига бошчилик қиларди. Ёзда бригадага комиссия келиб, у бошлиқ звенога бориб кўсак санаганини кўпчилик кўрган. Қирқ центнерчи эди у. Ғўзасига ҳашорат ораласа, унинг пайтавасига қурт тушарди, уйқуси қочарди.

Кунларнинг бирида биз бир гуруҳ тенгқурлар — Рўзиқул, Болта, Эшмурод тайёра ортидан югуриб Рустам аканинг картасига бориб қолдик. Рустам ака «байроғи»ни кўтарди. Тайёра унинг устига «сел» ёғдириб ўтди. Зум ўтмай у эгнидаги бош кийими билан қўшиб тикилган жигарранг плашчини ечиб ташлади-да, бизни қувиб кетди:

— Қани, тезроқ жўнанглар бу ердан. Заҳарланиб қоласизлар. Иккинчи марта кўрсам қулоқларингни кесиб оламан.

Ўшанда Рустам акадан хафа бўлиб ортга қайтгандик. Аммо ундан ноўрин ранжиганимизни орадан бир неча йил ўтгач, аниқроғи у дунёдан кўз юмгач тушундик...

Рустам Давлатов ғўзага сепиладиган кимёвий дорилардан заҳарланиб Самарқанддаги вилоят касалхонасида бир муддат даволанади. Бироқ бу пайтда вақт ўтган, ғишт қолипдан кўчганди.

Орадан уч ой ўтгач, Рустам ака фарзандлари Бахтиёр, Келдиёр, Баҳриддин, Муҳиддин, Сабоҳат ва эндигина қирқ кунлик бўлган Мухсиддинларнинг пешонасидан бирбир ўпди-да, турмуш ўртоғи Жумагул опага уларни ўкситмай ўстиришни қайта-қайта тайинлаб, жон берди.

Ҳа, Рустам ака пахта яккаҳокимлиги даврида заҳарли касофат бутифос туфайли навқирон қирқ беш ёшда ҳаётдан кўз юмганди.

Кейинги йилларда қишлоғимиз устидан тайёралар пастлаб учганда қўлида устига қизил алвон тутган байроқ кўтарган Рустам ака қиёфаси кўзимиз ўнгида гавдаланади. Тайёра ажал уруғини сепиб кетаётгандай ҳис қиламиз...

«Дамча» қишлоғи аҳли эндиликда ҳаётдан бевақт кўз юмган ҳалол инсон Рустам Давлатовнинг хотирасини ҳурмат ва ачиниш билан ёдга олади. Болалар ҳам қишлоқ устидан тайёраларнинг «қанотини пастлаб ўтиши»ни истамайдилар.

Ризо ХУДОЙҚУЛОВ.

1991 Алишер Навоий йили

ЁДЛАБ ОЛИНГ

ГАР ҚИЛСА КИШИ ҚИЛИБ ГУНОҲЕ, ТАВБА,
УЛ ЖУРМҒА БЎЛСА УЗРХОҲИ ТАВБА.
ҚИЛМОҚ НЕЧА ГОҲ ЖУРМУ ГОҲЕ-ТАВБА,
БУ ЖУРМ ИЛА ТАВБАДИН ИЛОҲИЙ ТАВБА.

Навоийни тушунмоқ учун

Тил яқинд дил яқин

МАҲМУЛ — юкланган, ортилган; нисбат берилган, ҳисоб қилинган.

МАҲОЛИК — хатарли жойлар; хавф-хатарлар.

МАҲОЛОТ — қийинчиликлар, машаққатлар.

МАҲОР — жилов, юган, нўхта; занжир ёки арқон.

МАҲОСИН — соқол ва мўйлаб.

МАҲОФА// МУҲОФА — аёллар тушиб юрадиган, атрофи ўралган кажава.

МАҲПЎШ — ойни ёпувчи.

МАҲРАМОЙИН —очиқ чеҳра, мулойим, юмшоқ табиатли.

МАҲРУР — ҳароратли, иситмаси бор.

МАҲРУҚ — куйган, ёнган.

МАҲСУБ — ҳисобга олинган; шерик, бир қатордаги.

МАҲСУСОТ — ҳислар, ҳис этиладиган нарсалар.

МАҲФИЛ — базм жойи; мажлис; анжуман; базм мажлиси.

МАҲФУЗ — сақланган, яширилган, ҳифз қилинган.

МАҲФУЗА — вилоят; қўрғон.

МАҲЧА — туғ, байроқ, ёғочнинг учига ўрнатилган олтин ёки кумуш ярим ой шакли.

МЕНГИЗ — юз, чеҳра.

МЕНО// МЕНУ// МИЙНО //МИЙНУ 1. кўк, кўкимтир, ҳаво ранг;
2. осмон.

МЕНОКОР// МИЙНОКОР — шишадан ишланган; нақшланган.

МЕЪРОЖ — Муҳаммад пайғамбарнинг осмон ва арши аълога чиқиши; меърож.

МЕҲНА — хизматчи, ходим.

МЕҲНАТ — 1. мусибат, бало.
2. ғам, дард.
3. машаққат, қийинчилик.

МЕҲРОБХОН — меҳробда туриб диний тасаввуфий шеърларни ёқимли овоз билан куйлаб ўқувчи ҳофиз.

МЕҲРПАРТАВ — қуёшдек нур таратувчи.

МЕҲРСОН — қуёшдай, куёшсимон.

МЕҲРТОБ — саратон.

МЕҲТАР — улуғ, катта, буюк.

МИДОД — сиёҳ, қоралик, мураккаб.

МИЁНГИР — қатнашувчи, иштирок этувчи.

МИЖМАР //МИЖМАРА — хушбўй нарсаларни солиб тутатиладиган идиш; чўғдон.

МИЗРОБ — танбур чертиладиган тирноқ, нохунак.

МИЙЛ// МИЛ — 1. сурмачўп; учи ингичка, ўткир асбоб;
2. дубулғанинг учи.

МИЙРУҚ — қинғир, қийшиқ эгри.

МИЛАЛ — миллатлар, халқлар.

МИЛК — эгалик; эгалик қилмоқ, эга бўлмоқ.

МИЛОД — туғилиш, таваллуд.

МИНВОЛ — қоида, услуб тарз тартиб; нав, тариқа.

МИНТАҚА — камарбанд; қуёш, ойларнинг буржлари; минтақа.

МИНҚОР — тумшуқ, паранда тумшуғи.

МИНҚОШ — шам пилигини тозалаб турадиган қайчи; қош, бурун тукларини оладиган мўйчинак.

МИНҲОЖ — катта, кенг равон кўча.

МИОД — 1. ваъдагоҳ, ваъдалашган жой;
2. муддат, ваъда пайти; муҳлат.

Самарқандда ёш мутахассислар кўрик конкурси бўлиб ўтди. Унда официантлар, қандолатчилар ва ошпазлар қатнашдилар. Бундан мақсад истеъмолчиларга янада яхшироқ хизмат қилиш.

СУРАТДА: конкурсда қатнашиб ғолиб чиққан Самарқанд район «Оби-раҳмат» бирлашмаси командаси.

Р. ҒОФУРОВ олган сурат. (ЎзТАГ).

«Ҳалқ сўзи» ижобати

Сулаймон АЗИМОВ:

ЧОЙХОНАЛАРДА ХАЛҚ МАЪНАВИЯТИ МУЖАССАМ

«Халқ сўзи» рўзномасида шоир Ҳайдар Муҳаммаднинг чойхона ҳақидаги мақоласини ўқидим. Унда мулоҳазага чорловчи масалалар, маъқуллашга арзийдиган фикрлар айтилган.

Халқимизда азалдан чойхона каттаю кичик, ёшу қари, аёлу эркак — ҳаммага алоқадор бўлган. Чойхонани айрим ташкилотлар (савдо, қурилиш ва ҳ. к.) очиш ёки ёпишга ҳаққи йўқ. У умумникидир. Ўзбекистон шароитида чойхона, ҳаммом, сартарошхона қадимдан жуда кўп бўлиб, халқ ҳаётида муҳим ўрин тутиб келган.

Кейинги ярим асрдан кўпроқ вақт мобайнида халқ ҳаётини билмаган кимсаларнинг кўр-кўрона чиқарган қарорлари асосида қадимий ҳаммом, чойхона, сартарошхоналар йўқотилди ҳисоб. Натижада юз берган нохуш оқибатларнинг ҳисобини ким олади?

Фан, тиббий олимларнинг тадқиқотларига қараганда, қадимда миллий иншоотлар, айниқса, умумий ҳаммомларнинг кўп ёки оз бўлиши давлатнинг халқ саломатлиги йўлида ғамхўрлигининг даражасини кўрсатар экан.

Илгариги сартарошхоналар ҳам хўб ажойиб бўлар эди. У ерга одамлар иштаҳа, ҳавас билан кирардилар. Ҳар бир сартарош деярли танбур, дутор чалишни биларди. Агар мижоз сочини олдириб бўлгач, фурсат топса уста уни қайноқ чой билан сийлаб, яхши куй ҳам чалиб берарди. Мабодо, қон босимингиз ошиб кетса, бошингизга зулук солиб, қон босимингизни маромига келтириб ҳам қўяр эди.

Бундай сартарошхонага ким интилмайди? Ҳозир шундай уста ва сартарошхоналар борми? Йўқ. Буларни эслаш йўқотилиб юборилган қадимги анъаналаримизни қайта тиклаш лозим эканлигини эслатишдир.

Илгариги чойхоналаримиз фақат чой ичиб кетадиган жой бўлмай, халқни уюштирувчи манзил вазифасини ҳам бажарарди.

Мижоз ўтириши биланоқ, чойхона ходими тезда келиб, нима буюрасиз, деб сўрар ва унинг истагини зумда бажарарди. Ҳақ тўлаш учун кассага навбатда тур, ўзинг чойнак-пиёла қидир ёки ўтиришга жой топ каби кишини ерга урувчи «вазифалар» ҳозирги замон чойхоналарида одатий ҳол ҳисобланади. Агар сиз бугунги чойхоначига пиёланинг чеккаси учган, кир, десангиз пинак ҳам бузмайди. Ўз қадр-қимматини биладиган одамнинг оёғи шундай чойхоналарга тортадими?

Келган мижозларга ҳайрихоҳлик билан қараш, хушмуомалада бўлиш, уларни тўла хурсанд қилиб жўнатиш илгариги чойхоначиларга мерос эди. Қадимги чойхоналар хусусий бўлиб, унинг фаолиятидан мақсад биринчи навбатда бойиш эмас, халққа хизмат қилиш, яхши анъаналарни давом эттириш бўлган.

Мен ҳам 1928 йили чойхонага мудир бўлиб ишлаганман. У Бешёғочни кесиб ўтадиган сув бўйидаги токзорда жойлашган эди. Чойхонанинг маърузалар ўқиш, концертлар ўтказиш учун алоҳида зали, алоҳида қироатхоналари бор эди. У эрталаб соат олтидан, то тунгача очиқ турар, борди-ю, тунда бошқа шаҳардан келган йўловчилар жой сўрашса, рад қилинмасди.

Чойхона хўжалик ҳисобида бўлиб, кунлик даромади асосан унинг шароитини яхшилашга сарф қилинарди. Бунинг натижасида чойхона чойнак-пиёла, патнис каби идишлар, гиламу тўшакчалар билан тўлдириб бориларди. Одамларга фақат янги чойнак-пиёлалар берилар эди. Чойхона мустақил бўлганлиги учун уни кенгайтиришга, янги шийпон, кўприк, сўрилар қуриш ишларини ҳеч кимдан рухсат олмасдан, мудир ўз буйруғи билан бошлаб юбораверарди.

Агар мижозлардан кимдир беихтиёр бирор идишни синдириб қўйса, ундан товон ундириб олинмас, аксинча: «Узр сўрашга ҳам арзимайди», деб ҳижолатчиликка ҳам йўл қўймас эдилар.

Чойхона доим ҳавасга ўтирадиган қилиб жиҳозланар, ҳаммаёқ топ-тоза, салқин, ранг-баранг гиламлар тўшалган бўларди. Айниқса, пайшанба ва жума кунлари унинг бағри одамларга тўлиб кетарди. Сабаби — ўша вақтда дам олиш жума куни эди. Разм солсангиз, турли ёшда, турли рангли либосдаги кишиларни кўрардингиз. Айримлар уч-тўртовлон бўлиб узоқ вақт ўтирар, паловни дамлаб қўйиб, баҳс-мунозаралар қилишарди.

Бир неча юзлаб кишилар ўтирган жойда турли қарашдаги одамлар бўлишидан қатъий назар, тинчлик, хотиржамлик, яхши кайфиятнинг ҳукмронлиги эътиборни тортарди. Миршаб ёки тартиб сақловчилар бўлмасди. Бирбирини ҳақоратлаш, сийқаси чиққан аскиялар эшитилмасди. Спиртли ичимлик ичиш мутлақо мумкин эмас, ҳаттоки пивонинг ҳам ҳиди келмасди. Озроқ кайфи бор одам жамоа орасига келиб ўтиришга ўзи ҳам уяларди. Чунки бу одамларга ҳурматсизлик ҳисобланарди.

Ҳа, чойхоналар ҳақида гап кўп, лекин ҳаммасини бир мақолага сиғдириш мумкин эмас.

Шаҳримиз кўчасида одам зичлигидан юриш мушкул. Ҳамма бир-бирининг маънавий мададига муҳтож. Лекин керак одамни учратиш қийин. Кўнгилдагидек суҳбатдош топиш ундан ҳам оғир. Бу муҳтожлик кундан-кунга ошиб бораяпти. Бу муаммони тез ва тўғри ҳал этишдан бош тортишга мутасадди ташкилотларнинг ҳаққи йўқ. Шунинг учун мана шу юқорида зикр этилган тоифадаги чойхоналарни кўпайиши лозим. Халққа яхши хизмат қилиши учун чойхоналарни давлат савдо ташкилотлари ҳисобидан олиб, одамларга ёки жамоага бериш керак.

Чойхоналарни катта-катта қилиб эмас, мўъжазгина қуриб, уларнинг сонини кўпайтириш лозим. Молиячилар солиқ билан чойхоналар равнақини бўғмасликлари даркор.

Ҳозирги иқтисодий, ахлоқий, сиёсий вазият тушкунлик даврида чойхоналар қуришга кўпроқ аҳамият берилиши керак. Одамларнинг бир-бири билан суҳбатлашиб, фикр алмашиб, кўнглини бўшатиб туриши кескин вазиятни юмшатиш учун хизмат қилади.

Инсон ва ахлоқ

БЕНАВО ОТА, ҚОТИЛ ЎҒИЛ

Ҳозирги куннинг энг бош масаласи ахлоқдир.

Чингиз АЙТМАТОВ.

Дилшод Амбиёқулов йигирма икки ёшда. Ўрта маълумотли. Қашқадарё вилоятидаги «Шўртангаз» корхонасида ишлайди. Ўтган йилнинг биринчи сентябрида қишлоғи — Каттақўрғон районидаги Муллакўрпага келади. Акаси Шуҳрат билан томорқадаги экинларни суғораётганда тушлик пайти эди. Қўшнилари, оталаринг маст бўлиб ётибди, деб хабар етказди. Дилшод «Оромгоҳ» ошхонаси олдида чўзилиб ётган отасини уйга олиб келишга уринади. Қурби етмайди. Бунинг устига ота ўғилга, синглингни... дея ёмон ҳақорат сўзни оғизга олади.

Ўғилнинг миясига фожиакаш чақин уради. Токайгача?! Онамга рўзу рўшнолик бермаса. Фарзанду оила нима эканлигини билмаса. Ҳаммасини ароққа алмашса, укаю сингилларнинг эшитгани бадбўй ҳақорат бўлса?! У отасини икки қўлтиғидан олиб чойхона ортидан ўтадиган ариқ ёқасига — хилватга судради. Бир қулочча сим топди-да бўйнига ўради. Қаттиқ сиқиб, тоблади. Масту бехуш отанинг ранги кўмир тусига кира бошлади.

Отанинг бўлари бўлаётганди. Ўғил уни шу ҳолда ташлаб, велосипедини миндида, ҳеч нарса кўрмагандай уйига етди. Онасига, акасига, тополмадим, жавобини қилди. Кеч туша бошлагач, аллақандай умид билан яна отаси ёнига шошди — ишқилиб тирик бўлсин-да. Йўқ, маст гавда жонсиз эди. Шундан сўнг ўғил талвасага тушди. Уйидагиларга, отам нафас олмай ётибди, дея хабар берди. Бу ёғи энди жаноза. Тағин, нима денг, Дилшоднинг ҳам бел боғлаб «отамо-отам»лаши.

Бизга нима бўлди ўзи? Не жин урдики, биз уканинг кўксига пошнали этик билан тепсак, аканинг ёқасини йиртиб, бошига мушт тушириб, юзига шапалоқ тортсак. Алҳазар, онангни, дея ҳақоратга оғиз очаётган беҳулқ, пасткаш раҳбару қариндошлар кўпайиб қолди. Отанинг кўксига тизза қўйиб, нафасини ичига туширганлар қай гўрдан келди? Онанинг сочини қўлига даст ўраб, уни чўзилтириб судраганлар ҳам бешикда ётиб, алла эшитганмикан? Шак-шубҳасиз. Онаси кўксига пичоқ санчганлар-чи? Улар ҳам ўз қўли билан мурдага айлантирган аёл кўкрагидан сут эмиб катта бўлган, «она» дея тил чиқарган.

Ўрта мактабда Абдуллатиф падари бузруквори Улуғбекнинг қотили эканлиги, ёки Маҳмудхўжа Беҳбудийнинг «Падаркуш» асари ҳақида эшитганда этимиз жунжикиб, вужудимиз қалтираб кетарди. Лекин булардан сабоқ чиқаришга улгурмаёқ, «Коммунизм қурувчисининг ахлоқ кодекси» томон юз тутардик. Ўн икки бандли бу темир қоидани ўрганишга мажбур этишарди-ю, лекин дину имондан, эътиқоду инсофдан сабоқ беришга юраклари бетламасди. Ҳадисда келтирилишича, дин — насиҳатдан иборат экану, бироқ уни «афюн» демаганнинг лабига учуқ тошарди.

Кейинги пайтларда илгари диний дея ман этилган панду насиҳат китоблари кўплаб пайдо бўлди. Кимдир айтган экан: илгари динни уриб маош олардик, энди уни сотиб, пул топаяпмиз. Майли, нархи осмонда бўлса ҳам чиққанига шукр. Масалан, «Ахлоқ-одобга оид ҳадис намуналари» мажмуасини бошдан-оёқ варақлаб чиқиб, бирор бир зарарли фикрга дуч келмадик. Назаримизда, унинг ҳар бир бандига риоя қилинадиган бўлса, мамлакатда жиноятчи, қотил, безори, оқпадар деганлари нақ анқонинг уруғи бўларди. Биз юқорида тафсилотига тўхталган падаркушлик юз бермасди. Ёинки чин инсоний ахлоқу одоб, шарму ҳаё, бурчу масъулият дарахти ям-яшил кўкариб турар, илло отани ахлоқсизликка, ўғилни қотилликка судрамасди.

Дин имон эканлигини ёшликдан англаганимизда, орамизда оқдарёлик хотин эрини уриб, касалхонага ётқизмас, пастдарғомлик жувон эрига керосин қуйиб ўт қўймас, ёинки Самарқанд районида ўттиз икки ёшли нокас етмиш ёшли қайнонаси номусига тегмасди. Афсус, минг афсуски, бундай мисоллар ниҳоятда кўп. Ҳаммаҳаммаси эса битта ипга — аҳлоқсизлик ипига тизилади.

Биз ҳали юқоридаги фожиани икки қўлнинг қарси деб баҳолаган бўлардик. Чунки сабаб оқибатни етаклаб жарга қулатади. Йўқ, биз Дилшод гуноҳини енгиллатиш фикридан йироқмиз. Илло, отанг ит бўлса боғлаб боқ, дейишган, машойихлар. Дилшод кўрнамаклик қилди. Падаркуш деган тавқи лаънат ботқоғига ботди. Гуноҳи азим чангалига тушди. Уни оқлашга уринмоқнинг ўзи гуноҳ. Аммо...

Аммо шу фикрда қатъий турган ҳолда тангнинг иккинчи томонига ҳам қарашга мажбурмиз. Марҳумлар ҳақида ёмон гапирмайдилар. Биз ҳам Авлиёқул ота қабрига тош отмоқдан йироқмиз. Бироқ у кишининг ўзини қандай тутганлигига бироз тўхталмоқчимиз. Аслида юқорида бунга Дилшоднинг қотиллик арафасидаги фикр-андишаси орқали жавоб бергандаймиз. Шунга икки оғиз қўшимча: айтишларича, ота оилага зуғумкорлик қилган. Энг яқин ошна тутингани ароқ бўлган. Оиладаги ўрни нафрат курсисидан нари ўтмаган. Кўраяпмизки, ахлоқ тарозиси мувозанати ота томонидан ҳам бузилганки, бу ҳам оқлаб бўлмайдиган савдо.

Дилшод етти ярим йиллик қамоқ жазосига маҳкум этилди. Жазони ахлоқ тузатиш колониясида ўтайди. У бу муддатни ўтаб қайтади, албатта. Лекин падаркушлик тавқи лаънати унинг бўйнида умр бўйи осилиб қолаверади. Ахлоқу одоб доирасига қанчалик кириб бормасин, барибир унга ваҳший, жоҳил, қотил, умуман ахлоқсиз сифатида қарашади. Бу энди битмас-туганмас фожианинг айнан ўзгинаси.

Юқоридагилардан келиб чиқиб, биз диннинг ашаддий ихлосмандию ҳимоячиси ёки тарғиботчиси бўлишни даъво қилмоқчи эмасмиз. Коммунистик ахлоқнинг ҳам асл мақсад-муддаоси эзгулик булоғидан сув ичишига шак келтирмаймиз. Лекин эътирозу кўнгил тўлмаслик шундаки, ундаги ахлоқийлик талабларини кишиларга сингдириш, амал қилишини таъминлашда қатъият йўқ. Ахлоқ тузатиш колонияларининг ўзида на тартиб-интизом, на қонун ижроси бор. Шу боис судланганлар — «ўтириб чиққанлар»да тузалиш нари турсин, аксинча — бузилиш кучли бўлганини сезиш қийин эмас.

Фикримизча, бу ҳолда узоқни кўзлашдан самара йўқ. Энди умидни ҳар бир кишида уят-андиша ҳиссини уйғотишдан кутиш мумкин, холос. Улуғ адибимиз Абдулла Қаҳҳор ёзган эканлар: «Уят энг шафқатсиз қонундан ҳам кучлироқ, қудратлироқ. Қонун фақат кўзи тушганда, шубҳа пайдо қилгандагина жиноятчининг қўлини ушлайди, йўлини тўсади. Уят эса ҳамиша одобсиз, ахлоқсиз жиноятчининг тепасида туриб, ножўя ишга қўл кўтарганни қўймайди. Ҳар қандай қонунга чап бериш мумкин, лекин уятга чап бериб бўлмайди, чунки қонун одамдан ташқарида, уят эса одамнинг кўксида бўлади».

Афсуски, мана шу ҳисни ғафлатдан уйғотиш ҳақида ҳеч ким қайғурмайди. Нима учундир замон нотинч, қорин оч, аввал иқтисод — кейин сиёсат, дея бонг урилади-да, мана шуларнинг ҳаммасига устун бўлмиш инсоф, адолат, диёнат, уят, одоб, аҳлоқ, тартиб-интизом четга суриб ташланади. Бизга қолса айтмоқчимизки, таъбир жоиз бўлса, кишиларни одоб-ахлоқ доирасига олиб кириш бўйича ҳам режа белгилаш керак. Токи, айтайлик, вилоят раҳбари райондаги элга бош зотдан, ҳудудингизда неча ахлоқи бузуқ, неча судланган, неча нотинч оила бор, улардан қанчаси инсофга келди, фойдали ишга ўтди дея ҳисоб сўраб турсин. Райондагилар ўз навбатида хўжаликлар, корхона ва ташкилотлар раҳбарларига шу савол билан мурожаат этсинлар. Уларнинг талаби қишлоқларга кўчсин. Милициянинг кўзи каттароқ очилиб, қадами маҳаллаю қишлоқларга етсин.

Ўртоқлик судлари. Тўғриси, бу гап жуда малолли эшитиладиган бўлиб қолди. Ўтмишпарастликка йўйманг-ку, кексаларнинг айтишларича, илгари жамоат иззаси амал қилган. Масалан, оиласи бўла туриб дайдиликдан безмайдиган, фарзандлари олдида оталик бурчини ўташ ўрнига бурнини ҳар эшикка тиқиб, безбетлик, ароқхўрлик, қиморбозлик қиладиган, хунук соч-соқол ўстириб юрадиган кўзойнакли олифталарга йўл беришмаган. Шундай кишиларни оиласи, бутун авлоди вакиллари билан ўртага олишган. Лозим бўлса, куч ишлатиб шармисор этишган. Энди-чи? Йўқ, булар энди ўтмишда қолди. Бир болага етти маҳалла ёки қишлоқ ота-она деган ҳикматлардан путур кетди. Қоғозда номи бору ўзи йўқ ўртоқлик судларининг таъсирсизлиги мана шуларга олиб келди.

Гап кўпу кўмир оз, деганларидек, андак уйғонмоқлик даври келди чоғи. Нафақат ёшларга, балки бўйи шифтга етиб эсаймаганларга эс-хуш киритиш ҳам фарзу қарз талаб бўлиб қолди. Бунга ҳамма, ҳар ким имкону иложи қадар жавоб берар экан, у падаркушликдан тортиб, кўзга илғар-илғамас бадфеълликкача бўлган ёмонлик уруғларини йўқотишга ўз ҳиссасини қўшган ҳисобланарди. Бу хайрикорликкина эмас, балки савоб ҳамдир.

Зафар ШАМСИЕВ,
Каттақўрғон район прокурори.
Холмуҳаммад НУР,
«Халқ сўзи» мухбири.

ҚИРҒИЗИСТОН — ХИТОЙ:
ҲАМКОРЛИК ЧОРРАҲАЛАРИ

ХИТОЙГА «ДАРЧА» ОЧИЛДИ

ЯҚИНДА халқ депутатлари Ўш вилоят кенгаши раиси Ботирали Сидиқов бошчилигидаги делегация Хитой Халқ Республикасида бўлиб қайтди. Делегация таркибида вилоятнинг йирик саноат корхоналари, вилоят кенгаши ташқи иқтисодий алоқалар комитети, технология коллежи, матлубот жамияти раҳбарлари, ишбилармон доиралар вакиллари бор эди.

Бир гуруҳ ўшлик ишбилармонлар яқинда Харбинда ўтказилган Умумхитой савдо кўргазма растасида иштирок этдилар. У ерда уйғур, қозоқ, қирғиз мухтор вилоятлари раҳбарлари билан мулоқотда бўлишиб, икки тарафлама фойдали шартномалар тузишга эришдилар.

Ўш матлуботчилари хитойликларга пахта, пахта толаси, жун етказиб беришни зиммаларига олишди. Харбиндан тери ва сунъий теридан ишланган жомадонлар, аёллар сумкалари ва бошқа тайёр маҳсулотлар олиб келинади. Шунингдек харбинликлар ўшликларга сигарет фабрикасини қуриб беришни ваъда қилдилар.

Ўш технология коллежи ректори, профессор П. Купуев Харбиндаги илмий-техник дорилфунун билан талабалар ва ўқитувчиларни бир-бирларига юбориб туриш масалаларини ҳал этди. Энди ўшлик йигит-қизлар Харбинда таҳсил олиш, коллеж ўқитувчилари эса мазкур дорилфунунда малака ошириш имкониятига эга бўлдилар.

Ўш қурилиш материаллари бирлашмаси хитойликлар билан безак кошинлари, санитария-фаянс маҳсулотлари ишлаб чиқаришга ихтисослаштирилган қўшма корхона қуриш ҳақида аҳдлашиб олди. «Мерос» ҳунармандчилик бирлашмаси вакиллари ҳамкорликда жомадон ва сумкалар ишлаб чиқаришга келишдилар. Делегация аъзолари Харбин пиво заводида бўлишиб, келажакда Ўшда ҳам пиво ва чанқовбости ичимликлар тайёрлайдиган қўшма корхона барпо этишга қарор қилдилар.

Бу ишларни амалга ошириш учун дастлаб Ўш → Саритош — Эргаштом йўлини очиш мақсадга мувофиқ, деб топилди.

Раҳим КАРИМОВ,
«Халқ сўзи» мухбири.

Дугоналар.

А. ЧАПЛИГИНА олган сурат.

БУГУН: «Народное СЛОВО» саҳифаларида

«Ишчи — комитет секретари» сарлавҳаси остида «Сигнал» илмий ишлаб чиқариш бирлашмаси монтажчиси, Ўзбекистон ССР Олий Кенгаши комитети секретари В. Антонова ҳақида ҳикоя қилувчи суратли материал ва «Журналист масъулияти» сарлавҳали редакцион мақола биринчи саҳифадан ўрин олган.

Ўзбекистон Совет Социалистик Республикасининг «Ўзбекистон ССРда кооперация тўғрисида»ги қонуни билан иккинчи саҳифада танишасиз.

Учинчи саҳифа «Фрунзевец» газетаси меҳмонимиз» умумий сарлавҳа остида берилган бўлиб, унда ҳарбий журналистлар тайёрлаган турли мавзулардаги материаллар мажмуасини ўқишингиз мумкин.

«Узкинопрокат» директори А. Ҳидоятовнинг газета мухбири Ф. Шокирова билан суҳбати тўртинчи саҳифага жойлаштирилган. Шунингдек, ушбу саҳифада Ҳиндистоннинг Ўзбекистондаги консулхонаси ходими, ёш ҳинд шоири Субхакант Бехейрнинг шеърлари ва дастхати билан танишишингиз мумкин.

Бош муҳаррир вазифасини бажарувчи Номоз САЪДУЛЛАЕВ.

Таҳрир ҳайъати: Анвар ЖЎРАБОЕВ (бош муҳаррир ўринбосари), Абдуқаҳҳор ИБРОҲИМОВ, Абдували ИМОМАЛИЕВ, Йўлдош ИСМОИЛОВ, Тоҳир МИРҲОДИЕВ, Турғун НАЗАРОВ (масъул котиб), Ҳабибулла ОЛИМЖОНОВ, Абдукарим РАҲИМБЕРДИЕВ (бош муҳаррир ўринбосари), Азим СУЮН, Тоиба ТЎЛАГАНОВА, Муҳтарама УЛУҒОВА, Сайди УМИРОВ, Норбобо ШАКАРОВ, Муҳаммад Содиқ Муҳаммад ЮСУФ, Ориф ЮНУС.

МУАССИС: Ўзбекистон ССР Олий Кенгаши

МАНЗИЛГОҲИМИЗ: 700000, ГСП Тошкент шаҳри, Ленинград кўчаси, 19-уй

Ҳалқ сўзи